

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ м. КИЇВА
Науково-методичний відділ

Для підвищення кваліфікації
бібліотечних працівників

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН – ДОСТУПНІ БІБЛІОТЕКИ

ДАЙДЖЕСТ

КИЇВ, 2021

Універсальний дизайн – це стратегія, спрямована на те, щоб проєктування та компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікації, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування.

Універсальний дизайн бібліотек – це створення максимально комфортної обстановки для безперешкодного доступу до знань та інформації різних груп користувачів, у тому числі громадянам з інвалідністю. Забезпечення їх інтеграції в інформаційний простір, соціалізації та особистісного розвитку.

Дайджест підготовлено на основі матеріалів фахових видань та інтернет-ресурсів з питань універсального дизайну у бібліотеках.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям та усім, кого цікавить тема універсального дизайну бібліотек та їх доступності для всіх категорій користувачів.

Упорядник: Орлова Т.В.

Редактор: Трубайчук О. М.

Відповідальна за випуск: Романюк О. І.

**«Тиждень креативної терапії» – інноваційна форма роботи з користувачами, які мають інвалідність
(з досвіду Херсонської ОУНБ ім. Олеся Гончара)**

Оксана Шестакова

У статті йдеться про цікавий інклюзивний інноваційний проєкт «Тиждень креативної терапії «Душа. Тіло. Гармонія», який був упроваджений у 2019 р. на базі Херсонської ОУНБ ім. Олеся Гончара.

Проєкт охоплював цикл різноманітних майстер-класів, заснованих на арттерапевтичних та анімалотерапевтичних методиках. Бібліотека залучила до реалізації проєкту провідних арттерапевтів, психотерапевтів, каністерапевтів (фахівців, котрі у своїй роботі використовують належним чином дресированих собак), експертів з нейрографіки, ізотерапії, казкотерапії, дослідницька робота яких відома далеко за межами міста.

Серед сучасних засобів соціалізації дітей з інвалідністю значне місце відводиться такому напрямку корекційної педагогіки, як арттерапія. Він передбачає низку специфічних методів, що сприяють зціленню людини засобами мистецтва.

Не менш ефективним, але досить інноваційним напрямом терапії та корекції в нашій країні є анімалотерапія, тобто використання тварин для надання психокорекційної допомоги людям.

«Тиждень» розпочався з круглого столу «Креативна терапія: перспективи розвитку». Головною метою зустрічі стало обговорення актуальних питань арттерапії та анімалотерапії в Україні загалом і на Херсонщині зокрема. У обговоренні прийняли участь відомі фахівці, що активно практикують у цих напрямках психокорекції, в т. ч. у роботі з особливими дітьми. Студенти Херсонського медичного коледжу, медичного факультету Херсонського державного університету, слухачі Херсонської академії неперервної освіти, вчителі, логопеди-дефектологи міських шкіл – ознайомилися з основними видами арттерапії, дізналися про особливості й можливості каністерапії та мали змогу поспілкуватися з провідними арттерапевтами.

Засідання за круглим столом було насичене цікавими презентаціями та дискусіями щодо використання методів арттерапії та анімалотерапії в освітньому процесі, зокрема в інклюзивній освіті. Особливий інтерес

присутніх викликав проєкт дитячої книги «Лисеня Міроша», який з'явився завдяки творчій співпраці майстра пісочної анімації, психолога та казкотерапевта. Цей проєкт був спрямований на психологічну підтримку дітей, які перебувають у лікувальних закладах.

Завдяки проєкту у бібліотеці було створено творчий інклюзивний простір. До програми ввійшли майстер-класи з найпопулярніших арттерапевтичних методик. У бібліотеці також уперше організовано безкоштовні сеанси арттерапії для дітей з інвалідністю.

Ізотерапія – це досить популярний арттерапевтичний метод психотерапії, метою якого є вплив на психоемоційний стан людини за допомогою малювання. Для дітей із вадами слуху було проведено сеанс ізотерапії «Малюємо настрої».

Два роки на базі Центру обслуговування користувачів з особливими потребами діє інклюзивний ляльковий театр. Тому до програми Тижня креативної терапії був доданий майстер-клас із лялькотерапії «Лялька-антистрес». Метою лялькотерапії є допомога особливим дітям зміцнити психічне здоров'я, покращити соціальну адаптацію, розвинути мовленнєву компетентність, уникнути конфліктів в умовах колективної творчої діяльності. Ляльки-персонажі були створені дітьми-акторами інклюзивного лялькового театру.

Техніка бісероплетіння є одним із напрямів арттерапії. Майстер-клас із бісероплетіння «Створи намисто спокою» став найпопулярнішим. Участь у сеансі брали не тільки дівчата, а й хлопці. Вони створили чудові браслети з бісеру для своїх мам чи вчителів.

Драмотерапія – ще один напрям креативної терапії, в її основі лежить театральне мистецтво. На базі книгозбірні діє перший в Україні інклюзивний театр «Звичайна роль – особливий актор», в якому родини, що виховують дітей з інвалідністю, працюють над виставами під керівництвом професійного режисера. Драмотерапія дає змогу дітям з інвалідністю опанувати соціально-комунікативні навички, розвинути мовленнєві здібності, подолати страх виступу перед широкою аудиторією, навчитися основ сценічного мистецтва та хореографії.

Уже два роки поспіль книгозбірня реалізує проєкт «Читаймо разом з Кіміко», що поєднує в собі читання улюбленої книги з елементами каністерапії. Спеціально навчений собака – Кіміко Такара – був активно задіяний у Тижні креативної терапії. Охочих відчути на собі дію каністерапії виявилось чимало. Під час такого сеансу дитина мала змогу прочитати вголос собаці фрагмент з улюбленої книжки, а потім погладити, пообіймати, побавитися з ним іграшками тощо. Переважно відвідувачами каністерапевтичних сеансів стали діти з розладами аутистичного спектра та із затримкою психічного розвитку.

Інклюзивний проєкт «Тиждень креативної терапії «Душа. Тіло. Гармонія» дав змогу бібліотеці не тільки створити новий продукт, спрямований на задоволення актуальних потреб певної категорії користувачів, а й допоміг розширити партнерські зв'язки, залучити нових користувачів,

прорекламувати практичні здобутки. Загалом учасниками «Тижня креативної терапії» стали майже 200 осіб, 120 з яких – люди, що мають інвалідність.

Реалізація проєкту була підтримана управлінням культури Херсонської ОДА та партнерами книгозбірні.

Бібліотечна планета. – 2020. – № 4 (90). – С. 6-8.

Партисипація як інструмент розвитку публічних бібліотек Львова

Анастасія Нечипоренко

Після Революції Гідності у 2014 р. в українському суспільстві виникло багато низових громадських ініціатив та взаємодій. У Львові було розпочато активне переформатування бібліотек: міські бібліотеки стали позиціонуватися насамперед як публічні відкриті простори, як незаангажовані місця зустрічей і діалогу, як точки активізації громади (територіальної й тематичної), що утворюються та функціонують із використанням партисипативних практик.

Термін «партисипація» походить від лат. *participatio* – участь. Англійською *participation* – причетність, що позначає культуру взаємодії в різних сферах (економіка, громадський бюджет, мистецькі практики, кіберпростір).

Партисипативний підхід є ознакою прямої демократії та розвитку громадянського суспільства.

У цій статті наведено яскраві приклади шляхів упровадження партисипативних практик у роботу львівських публічних бібліотек для дорослих. 2015 рік став стартовим для запуску двох проєктів ревіталізації бібліотечного простору в мережі публічних бібліотек для дорослих -URBAN бібліотека (філія № 8) та Сенсотека (філія № 18). Одним із прикладів партисипації є Сенсотека – перший в Україні проєкт ревіталізації бібліотечного простору у Львові (https://www.facebook.com/sen_soteca/), орієнтований на людей з інвалідністю та їхню інтеграцію в суспільство шляхом проведення спеціальних спільних заходів, відповідного облаштування, маркування простору та технічного забезпечення. Управління культури, публічні бібліотеки Львова спільно з ГО «Інститут українських студій» розробили концепцію Сенсотеки, яка мала на меті забезпечити людей з інвалідністю доступним простором задля їхнього навчання, відпочинку та налагодження соціальних взаємовідносин через культурні практики.

Під час ремонту діяльність Сенсотеки здійснювалася за межами бібліотеки: на інших локаціях проводилися заняття з арттерапії, майстер-класи, відбулося близько 20 інклюзивних подій, серед яких уперше – навчання з перекладом жестовою мовою, екскурсії та тренінги із зав'язаними очима, а також велике триденне свято інклюзії «Свої», що об'єднало батьків, учителів, експертів з інклюзії, людей з інвалідністю.

У 2018 році розпочалися нові проєкти: «Театр третього віку», де вік не стає перешкодою для здійснення мрій, і «Більше ніж кіно» – серія кінопереглядів і обговорень фільмів англійською мовою на тему прав людини та інклюзії з професійними викладачами. За цей час навколо бібліотеки вже

сформувалася спільнота, яку об'єднують цінності рівних можливостей та максимального залучення всіх до прийняття рішень, постійне прагнення до зростання й пошук нестандартних ідей. «Ми прагнемо включеності виключених. І це вартує тих зусиль, які докладаються», – зазначають представники команди Сенсотеки на своєму сайті, що доступний для людей з інвалідністю відповідно до стандарту найвищого рівня, зокрема, основна версія сайту доступна за стандартом *WCAG Level AA* і має кілька контрастних версій (<https://sensoteca.in.ua/>].

Отже, важливо розуміти, що партисипативність – це основний інструмент створення та функціонування міської бібліотеки як публічного простору, що працює для всіх мешканців та гостей міста. Партисипативні проекти дають змогу визначати потреби мешканців, консолідувати громаду, залучати нових відвідувачів, проводити в бібліотеці соціально і культурно важливі заходи.

Бібліотечна планета. – 2019. – № 3. – С. 28-29.

Шлях до бібліотек рівних можливостей

Білик Олена

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, кількість незрячих у світі зростає на 1 млн осіб щороку. Станом на 2017 р. налічувалося близько 45 млн сліпих людей і 285 млн слабозорих. В Україні офіційно зареєстровано понад 70 тис. людей із вадами зору; за неофіційними даними – їх утричі більше.

За останні роки ставлення у світі до людей із вадами зору трансформувалося. Ці люди дедалі частіше сприймаються як повноправні члени суспільства, поступово відбувається формування системи їх інформаційного забезпечення.

27 червня 2013 р. було ухвалено історичний Договір WIPO (Світової організації інтелектуальної власності), метою якого є полегшення доступу до опублікованих джерел особам із порушенням зору та людям із обмеженими можливостями (відомий як Марракешський договір). ІФЛА та національні бібліотечні асоціації, зокрема УБА, брали активну участь у розробці та лобюванні ухвалення цього документа. 1 жовтня 2018 р. Європейський Союз ратифікував Марракешський договір. Україна теж долучилася до цього договору, адже він дає змогу організаціям для осіб з порушеннями зору, бібліотекам та іншим т. зв. уповноваженим особам пересилати копії книг у доступних форматах в інші країни, які ратифікували договір або приєдналися до нього.

У світі існує багато моделей, форм і систем бібліотечного обслуговування осіб із вадами зору. У країнах Північної Європи створення спеціалізованих бібліотек підтримують уряди. Здебільшого ці книгозбірні мають найкраще фінансування.

У Данії бібліотека для сліпих може впливати на розробку нових бібліотечних законів і має систему, в якій публічна книгозбірня є проміжною

ланкою між користувачами з вадами зору і централізованим забезпеченням літературою.

Обслуговування людей із фізичними вадами у *Фінляндії* здебільшого здійснюється публічними бібліотеками, але *Фінська бібліотека для людей з вадами зору Celia (Näkövalmaisten kirjasto Celia; [https:// www.celia.fi/](https://www.celia.fi/))* у м. Гельсінкі є єдиною спеціалізованою бібліотекою країни, що обслуговує таких людей і надає літературу в доступних для них форматах.

Шведська модель бібліотечного обслуговування сліпих – це трирівнева система. У м. Стокгольмі є головна *Шведська бібліотека з озвученою та брайлівською літературою [Swedish Library of Talking Books and Braille; <https://librarytechnology.org/library/> 59088)*, що фінансується державою й підпорядковується Міністерству освіти та культури. Її основною функцією є виробництво видань у спеціальних форматах (аудіо- матеріалів і шрифтом Брайля). На регіональному й муніципальному рівнях людей із вадами зору обслуговують публічні бібліотеки, що фінансуються за рахунок регіональних і місцевих бюджетів. Вони мають доступ до бази даних бібліотеки у Стокгольмі, завантажують літературу з її сервера та записують на диск або замовляють видання в цій книгозбірні. Бібліотека безкоштовно надсилає поштою книги для читачів із вадами зору до публічних бібліотек через МБА. З 2011 р. люди з вадами зору у Швеції мають право на безкоштовне отримання книг шрифтом Брайля (1000 с. на рік).

У *Латвії* осіб із вадами зору обслуговує *Латвійська бібліотека для сліпих (<http://www.neredzigo-biblioteka.lv>)* та її 7 філій, розташованих у найбільших містах. Тож бібліотечне обслуговування цієї соціальної групи охоплює всю територію країни.

У державах Південної Європи – *Іспанії, Франції, Італії* – система обслуговування користувачів із вадами зору не має державної фінансової підтримки.

У *США* діє національна бібліотечна програма обслуговування сліпих, у межах якої створено мережу регіональних (як правило, вони розташовані в столицях штатів) і субрегіональних (місцевих) бібліотек для людей з особливими потребами. Регіональні бібліотеки підпорядковуються місцевим органам освіти і культури, головній бібліотеці штату або є частиною публічних бібліотек. Фінансуються вони переважно за рахунок місцевих бюджетів та бюджетів штатів. Всі субрегіональні книгозбірні підпорядковуються своїм районним публічним бібліотекам.

Національна бібліотечна служба для сліпих та осіб із фізичними обмеженнями (*National Library Service for Blind and Physically Handicapped*) [https:// www.loc.gov/nls/](https://www.loc.gov/nls/)), що функціонує при Бібліотеці Конгресу США, фінансується федеральним урядом. Усі створені в ній спеціалізовані матеріали безкоштовно поширюються разом з обладнанням для прослуховування мережею регіональних і місцевих бібліотек (насамперед публічних), які видають їх на певний період своїм користувачам.

У Великій Британії питому частку соціальних послуг надають приватні агенції, а роль держави є мінімальною. В країні функціонує розгалужена мережа державних і волонтерських служб.

Основними видавництвами матеріалів для читання у спеціальних форматах є добродійна організація Королівський національний інститут для сліпих (*The Royal National Institute of Blind People*; [https:// www.rnib.org.uk/](https://www.rnib.org.uk/)) та Національна бібліотека для сліпих, що виконує функцію сервісного центру (користувачі особисто її не відвідують, а необхідну літературу отримують поштою). Ці дві організації створені з ініціативи самих сліпих та існують за рахунок благодійних внесків та продажу власної продукції. Національні агентства, асоціації та публічні бібліотеки країни працюють відокремлено і мало пов'язані в роботі одне з одним.

Отже, бібліотечно-інформаційне забезпечення користувачів із вадами зору в різних країнах має свої особливості. З одного боку, існують бібліотечно-інформаційні системи, що засновані на благодійні кошти та отримують дотацію з державного бюджету, а з другого – цю соціальну категорію людей обслуговують бібліотеки, інші інституції, які повністю фінансуються державою.

В Україні обслуговування людей із вадами зору здійснюється у двох напрямках – інтегрованому (публічними бібліотеками) та спеціалізованому (бібліотеками для сліпих при Українському товаристві сліпих, УТОС).

Інтегроване бібліотечно-обслуговування сприяє соціалізації, активному включенню людей з інвалідністю в життя місцевої спільноти. Але лише 20% приміщень публічних книгозбірень пристосовані для обслуговування людей з особливими потребами.

Проблеми осіб із вадами зору, зокрема їхнє право на доступ до інформації та ефективне комунікування, знаходять конкретне розв'язання в багатьох публічних бібліотеках країни. Нововведення, які успішно втілені в цих книгозбірнях, пов'язані переважно з їх участю в різних проєктах, що сприяють організації досить ефективного обслуговування користувачів із вадами зору.

У листопаді 2005 р. за підтримки Посольства США в Україні у Рівненській ОУНБ розпочав роботу центр «Інтернет-Окуляр» для людей із вадами зору та незрячих. Інтернет-центри для сліпих відкрились у Херсонській ОУНБ ім. Олесь Гончара (2006), Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Тернопільській обласній бібліотеці для молоді (обидва – у 2008-му), Житомирській ОУНБ ім. О. Ольжича (2013). У Центральній бібліотеці ЦБС для дітей м. Миколаєва за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» і Мережевої програми Інституту відкритого суспільства (Будапешт) був успішно реалізований проєкт допомоги дітям з інвалідністю «Ти не один у світі!» (2008). Таких центрів організовано близько десятка, зокрема, у 2010 р. завдяки гранту програми «Бібліоміст» у бібліотеці-філії № 17 Сумської міської ЦБС створено портал «Інформаційно-ресурсний центр для людей з обмеженими можливостями» (нині «ІРЦ інвалідів»; <http://inva-center.sumy.ua/>), що став своєрідним містком у світ спілкування з

однодумцями та максимальної реалізації своїх творчих можливостей в інформаційному просторі. На базі ЦРБ ім. П. Тичини Дніпровського району м. Києва у 2018 р. було відкрито унікальну читальню «Бібліохаб». Проект втілили в життя за рахунок Громадського бюджету. Це єдина в Україні бібліотека, в якій брайлівські книжки замінили новітніми технологіями.

Об'єднана редакція періодичних видань Українського товариства сліпих «Заклик» ([http:// zaklyk.org.ua](http://zaklyk.org.ua)) та державне спеціалізоване видавництво «Освіта» випускають періодичні видання шрифтом Брайля, аудіокниги (російською, українською, англійською мовами). До послуг користувачів - прилади для збільшення зображень текстів, фотографій, автоматизовані робочі місця із спеціальним програмним забезпеченням (*JAWS, OPENBook, Magic professional*), доступ до Інтернету, дисплеї та принтери зі шрифтом Брайля, плеєри *Plectalk Linio*.

Бібліотеки, які не мають додаткового фінансування, теж намагаються використовувати у своїй роботі інноваційні технології. Вони залучають спонсорів для придбання спеціального обладнання й надання інформаційного забезпечення людям з особливими потребами та залучення їх до активного суспільного життя. Так, у 2018 р. Публічна бібліотека імені Лесі Українки м. Києва отримала спеціальний комплекс технічних засобів реабілітації для людей із порушенням зору. Тепер для людей із короткозорістю, дальтонізмом, із залишковим зором і для тотально сліпих з'явилася можливість отримати доступ до інформації (книг, сайтів в інтернеті). У Центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка для дітей створено локацію з місцями для роботи в Інтернеті й читання літератури людьми з короткозорістю, дальтонізмом, залишковим зором, сліпотою та іншими порушеннями зору. Гроші на реалізацію проєктів зібрали організатори київської благодійної барахолки «Кураж Базар».

Зануритись у світ незрячих – мета започаткованого в 2018 р. в м. Тернополі на базі міської ЦБС соціального проєкту – музей «Темрява» (номінант II етапу Всеукраїнського конкурсу УБА «Творчий злет: молодий бібліотекар року 2018»).

У межах проєкту «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації», під патронатом Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд Петра Порошенка» та у співпраці з експертами Міністерства регіонального розвитку, будівництва ЖКГ створено і відкрито майже 100 медіатек – спеціально облаштованих, безбар'єрних просторів із бібліотеками, зонами відпочинку, робочими зонами з доступом до Інтернету.

Обміну професійною інформацією з питань обслуговування людей із вадами здоров'я (в т. ч. особам з вадами зору) в бібліотеках і надання їм послуг з використанням новітніх технологій через конференції, семінари, форуми сприяє активна діяльність секції УБА «Бібліотека – на допомогу особам з інвалідністю та людям похилого віку». Робота секції оперативно висвітлюється на сайті (<http://uba.rv.ua>), в соціальних мережах, фаховій періодиці, ЗМІ.

Гете-Інститут та Посольство США в Україні регулярно організують навчальні семінари, тренінги для бібліотекарів з питань забезпечення

інформацією людей з вадами зору, створення адаптованих ресурсів, організації інтелектуально насиченого дозвілля тощо.

Спеціалізоване бібліотечне обслуговування в Україні здійснюють, як правило, спеціалізовані бібліотеки для сліпих, книгозбірні спеціалізованих шкіл.

До спеціалізованої системи бібліотечно-інформаційного обслуговування людей із вадами зору входять 64 спеціалізовані бібліотеки при УТОС. Загальний книжковий фонд цих книгозбірень становить понад 1 млн 162 тис. одиниць зберігання.

Мережу спеціалізованих бібліотек для сліпих в Україні очолює Центральна спеціалізована бібліотека для сліпих ім. М. Островського (м. Київ), у структурі якої функціонує науково-методичний центр. Це найбільша в країні спеціалізована установа універсального профілю, унікальне книгосховище всіх видів і жанрів літератури як на традиційних, так і на спеціальних носіях, користувачами якої є мешканці всієї України.

Одним із основних джерел комплектування фондів бібліотеки є Будинки звукозапису та друку УТОС, до функцій якого входять друк видань, тиражування звуко - та відеозаписів.

У 2017 р. завдяки благодійній програмі Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал» у співпраці з партнерами й волонтерами до фонду книгозбірні надійшло 50 книжкових новинок. Така ж акція була проведена у 2018 р. Систематично передає книги видавництво «Смолоскип».

Також книгозбірня отримує книги від ВГО «Генерація успішної дії» (м. Луцьк), Української спілки інвалідів (м. Львів), ГО незрячих фахівців «РЕАРЕСУРС», ГС «Сучасний погляд», Українського біблійного товариства, видавництва «Укрвидавполіграфія» (книги шрифтом Брайля).

Нині бібліотека передплачує 25 періодичних видань, три – надходять безкоштовно. Комплектування здійснюється також завдяки оцифруванню старих книг, подарункам користувачів, благодійних фондів, видавництв та ін. Зазначимо, що включно до 2016 р. в межах бюджетної програми «Українська книга» за підтримки Держкомтелерадіо фонди спеціалізованих бібліотек для осіб із вадами зору поповнювалися виданнями шрифтом Брайля.

Задля підтримки інклюзії у сфері культури та мистецтва «Видавництво Анетти Антоненко» (з 2017-го), видавництва «Фоліо», «Нора-Друк», «Ніка-Центр» (з 2018-го) надають безкоштовні права на створення аудіоверсій книжок у межах Всеукраїнської волонтерської акції «Озвучимо книжки для незрячих» (Благодійний фонд «Фундація літературних ініціатив» за підтримки Українського культурного фонду). Професійно озвучені книжки передаються до спеціалізованих бібліотек для людей із вадами зору. Восени 2018 р. стартував другий етап проєкту, що дало змогу інклюзивному співтовариству з усіх куточків України почути нові твори сучасних вітчизняних та іноземних авторів і скористатися тестовою версією «Першої інтернет-бібліотеки для незрячих в Україні» («Видавництво Анетти Антоненко»).

Центральна спеціалізована бібліотека для сліпих ім. М. Островського готова надавати свої унікальні фонди всім, хто потребує документів шрифтом Брайля.

Для київських членів УТОС Центральна спеціалізована бібліотека для сліпих ім. М. Островського відкрила два пункти видачі бібліотечних документів у різних районах м. Києва. Тут надається консультативна допомога щодо вибору книг на різних носіях інформації, проводяться читання вголос, огляди літератури, групові бесіди, гурткова робота.

Також бібліотека обслуговує брайлівською літературою близько 200 людей, які живуть у селах і маленьких містечках.

У бібліотеці активно ведеться оцифрування видань у мр3-форматі та перенесення їх на сучасні носії інформації (копії зберігаються на дисках та на сервері). Також ведеться специфічна бібліографічна робота: фахівці готують компілятивні звукові тематичні збірники/добірки статей з періодичних видань («Здоров'я», «Світ людини», «Наука і життя») та книжок для озвучування (переведення в аудіоформат).

Завдяки багаторічній співпраці з громадською організацією «Творчі ініціативи» організовано творчі студії для талановитих користувачів – дітей і дорослих, які власноруч виготовляють м'які іграшки та інші вироби. Відвідавши гурток «Гармонія», у користувачів є можливість поспілкуватися, послухати вірші, пісні та просто цікаво провести час у приємній обстановці.

Важливими напрямами роботи бібліотеки є: виконання тематичних довідок та інформаційно-бібліографічних запитів; проведення тематичних масових заходів, виставок, днів інформації; індивідуальне та групове інформування; надання користувачам відомостей про ресурси бібліотеки та її багатогранну діяльність; забезпечення доступу до Інтернету.

Зазнав змін пошук інформації, значно розширився доступ до інформаційних джерел. У бібліотеки є свій сайт (<http://csbs.org.ua>), створений за ініціативою громадських організацій.

З 2006 р. у книгозбірні функціонує інтернет-центр, відкритий за підтримки Посольства США в Україні. До послуг користувачів комп'ютери, сканери, принтери, в т. ч. брайлівські. Техніка застаріла і зношена. Поповнюється за рахунок подарунків у вигляді нової комп'ютерної техніки.

Інформованість для сліпої людини означає соціалізацію та інтеграцію, повноцінну освіту й професійну діяльність, активну участь у суспільному житті. Нині цьому сприяють інформаційні технології.

У 2014 р. Львівський обласний осередок Всеукраїнського громадського об'єднання (ВГО) «Українська спілка інвалідів - УСІ» у партнерстві зі шведською інституцією Svefl Academy і Міністерством культури України започаткував міжнародний проєкт «Сучасні інформаційні системи для українських користувачів з вадами зору». В його межах у 2015 р. на Львівщині було створено першу дейзі-бібліотеку. Дейзі-книги (DAISY - Digital Accessible Information System, цифрові книги, що «розмовляють») розміщено на одному з інтернет-ресурсів для загального користування (<http://openlife.lviv.ua/index>).

php?option=com_content&view=category&id=101&layout=blog&Itemid=111). Користувачі мають можливість завантажити на сайті аудіокурси комп'ютерної грамотності, озвучені та електронні версії друкованих і брайлівських книжок.

Завдяки приватній ініціативі у 2017 р. в Україні з'явилася перша україномовна та безкоштовна онлайн бібліотека для людей із вадами зору «Ліхтар». У бібліотеки є головний сайт (<https://lihtar.in.ua/>) та спеціальний сервіс для незрячих (<https://web.lihtar.in.ua/>).

В Україні гостро стоїть питання розширення номенклатури послуг, що надаються людям із вадами зору спеціалізованими, публічними бібліотеками, книгозбірнями навчальних закладів. Потрібна консолідація їх зусиль, що підвищить статус цих закладів, дасть змогу отримати додаткові кошти з бюджету місцевих органів самоврядування, а також пожертвування благодійних фондів та окремих осіб.

Книги шрифтом Брайля видаються в недостатніх обсягах. Вони випускаються або за державні кошти невеликими накладками, або за благодійними проектами і практично не надходять до більшості публічних бібліотек. Використання нових технологій ускладнюється через відсутність належного фінансування спеціалізованих бібліотек. Тому гостро стоїть питання необхідності змін у вітчизняній системі бібліотечно-інформаційного обслуговування осіб із вадами зору.

Для вдосконалення обслуговування таких людей доцільно залучати психологів, педагогів, спеціалістів соціальних служб, використовувати різні форми та методи вивчення потреб цієї категорії користувачів.

Бібліотеки для кожного користувача мають забезпечувати фізичний доступ до своїх приміщень (пандуси, підйомники тощо) та гарантувати інтелектуальний доступ до інформації (мати звуковідтворювальну техніку, спеціальні пристрої для читання, програмне забезпечення, брайлівський принтер, витратні матеріали тощо).

Отже, важливими чинниками створення ефективного бібліотечно-інформаційного забезпечення осіб із вадами зору в Україні є: виважена державна політика та заходи, спрямовані на задоволення потреб людей з інвалідністю, покращення соціально-економічного становища в країні; вивчення та використання передового досвіду бібліотек інших країн; організація доступу та інформаційно-бібліотечного обслуговування таких людей у кожній бібліотеці незалежно від її виду та форми власності.

Бібліотечна планета. – 2019. – № 1. – С. 16-20.

Бібліотечно-інформаційне забезпечення користувачів із порушеннями зору

(із досвіду Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки)

Юлія Остапчук

Зоя Романуха

Про потребу обслуговування людей з порушеннями зору у бібліотеках йдеться у Законі України «Про бібліотеки та бібліотечну справу»: «...користувачі бібліотек з вадами зору мають право на одержання документів на спеціальних носіях інформації через мережу спеціалізованих та інших

загальнодоступних бібліотек». Це право закріплено і в міжнародних документах, ратифікованих Україною.

У статті розглянуто стан бібліотечно-інформаційного забезпечення користувачів з порушеннями зору працівниками інтернет-центру «Окуляр» Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки (РОУНБ). Завдяки комп'ютеризації людина з вадами зору має практично рівні можливості доступу до текстової інформації порівняно зі зрячим користувачем. Проте робота з технікою потребує знань і навичок, отримати які можливо у спеціальних школах для слабкозорих та незрячих чи при самостійному опануванні комп'ютера за допомогою програм екранного доступу. Аналогічні послуги надають спеціалізовані інтернет-центри для користувачів із порушеннями зору, організовані в обласних і міських бібліотеках України (Житомирська ОУНБ ім. Олега Ольжича, Херсонська ОУНБ ім. Олеса Гончара, Центральна міська бібліотека ім. В. Г. Короленка м. Маріуполя).

Інтернет-центр «Окуляр» створений у РОУНБ 2005 р. завдяки гранту, наданому відділом преси, освіти й культури посольства США в Україні. Основні напрями роботи центру – навчання користувачів з порушеннями зору роботі на комп'ютері зі спеціалізованими програмами.

Бібліотекар-консультант, який працює у Рівненській ОУНБ в інтернет-центрі «Окуляр», допомагає слабкозорим і незрячим читачам оволодіти комп'ютером за допомогою спеціальних програм. У 2017 р. дев'ять читачів-початківців РОУНБ навчилися працювати на комп'ютері, сканері та принтері за допомогою підтримувальних технологій і спеціального програмного забезпечення.

Від 2012 р. фахівці установи успішно реалізують проект «Створення аудіопідкастів для незрячих та слабкозорих людей». На сайті бібліотеки в розділі «Аудіопідкасти» для цієї категорії користувачів вміщено інформацію про нові аудіовидання з питань екології, мистецтва, здоров'я, історії краю, також можна ознайомитися з творчістю місцевих письменників (<http://audio.lib.rv.ua/ua/audio/>). Нині на ресурсі представлено майже 300 аудіопідкастів.

Упродовж 2010-2017 рр. бібліотека поповнює фонд аудіокниг, який нині становить майже півтори тисячі примірників навчальної літератури, сучасних творів художньої літератури у жанрах фантастики, фентезі, детективу тощо. Від 2017 р. працівники книгозбірні самостійно записують аудіокниги та виставляють їх на сайті у розділі «Аудіокниги» (<http://audio.lib.rv.ua/data/audbook/Booki/пбех.piiр>).

В бібліотеці відбуваються презентації аудіокниг місцевих авторів. Презентовані аудіокниги автори передають до фонду бібліотеки для подальшого використання читачами з порушеннями зору.

Для сприяння активному спілкуванню та проведенню дозвілля у бібліотеці започатковано «Кінолекторій», де щоквартально відбуваються перегляди та обговорення адаптованих художніх і документальних фільмів, а також мультфільмів із тифлокоментарем.

Тифлокоментар – закадровий опис відеоряду, що складає сценарист і начитує тифлокоментатор. Це спосіб «переглянути» фільм чи інший відеоконтент для людей з повною або частковою відсутністю зору. Коментар супроводжує візуальні елементи – жести, предмети, костюми, декорації в театрі, кіно, музеях і на виставках. Незрячі люди можуть уявити весь спектр візуальних засобів, які використав автор. Отже, цей специфічний сервіс надає значні можливості для адаптації до соціуму користувачів з особливими потребами, насамперед дитячої аудиторії.

Для малечі, яка відвідує Рівненський дошкільний навчальний заклад ясла-садок компенсуючого типу № 35 для дітей з вадами зору «Весняночка», працівники інтернет-центру «Окуляр» організували виїзний кінолекторій. Дітям демонструють адаптовані мультфільми з тифлокоментарем.

Інформаційно-ресурсний центр РОУНБ «Вікно в Америку» спільно з інтернет-центром «Окуляр» та відокремленим підрозділом Всеукраїнської громадської організації людей з інвалідністю по зору «Генерація успішної дії» у Рівненській області започаткували проект «3D-друк на допомогу незрячим та слабозорим людям». У 2017 р. у РОУНБ відбулася презентація пілотного проекту з виготовлення перших в Україні навчально-дидактичних матеріалів для дітей з порушеннями зору: кубиків, буквено-фонетичних наборів, годинників, Брайлівського алфавіту, фігурок тварин та інших роздаткових матеріалів.

Підвищенню поінформованості людей з інвалідністю допомагає бюлетень «Інва.пет», зокрема 2017 р. вийшов 32-й випуск видання. Друкована та озвучена версії бюлетеня у цифровому форматі доступні для завантаження на сайті бібліотеки.

Отже, фахівці РОУНБ забезпечують обслуговування читачів із порушенням зору, використовуючи власні інформаційні продукти (адаптований сайт для слабозорих, аудіопідкасти, аудіокниги) та інші інформаційні ресурси.

Вісник книжкової палати. – 2018. – № 3. – С. 48-50.

Статті з інтернет-ресурсів

Досвід Польщі в обслуговуванні користувачів з обмеженими можливостями

Дворник А.П.,

Воскобойнікова-Гузєва О.В.

Стаття пропонує ознайомитись з досвідом бібліотечного обслуговування користувачів з обмеженими можливостями в Польщі та умовами, які пропонуються польськими бібліотеками для обслуговування даної категорії користувачів. У роботі з користувачами з обмеженими можливостями працівники польських бібліотек спираються на відповідну правову основу, яку складають:

– міжнародні документи (акти, декларації, конвенції ЮНЕСКО, ООН, ВООЗ, наприклад, «Загальна декларація прав людини», «Декларація про права інвалідів» тощо);

– правові документи державного значення (конституція, закони й розпорядження президента та уряду, відповідних міністерств, відомств).

Національна бібліотека Польщі реалізує спеціальний проект «Точка доступу користувачів з обмеженими можливостями до фондів Національної бібліотеки Польщі», який фінансується Міністерством культури і національної спадщини. У Бібліотеці Народовій у Варшаві створено зручні умови для обслуговування такої категорії користувачів: вхід для читачів з обмеженими можливостями не має порогів; для читачів на інвалідних візках входи спеціально позначені; зовні та всередині бібліотека облаштована пандусами; в бібліотеці є спеціальний ліфт для користувачів на інвалідному візку; є туалети для інвалідів; у роздягальні є інвалідні крісла, які можуть бути використані в разі потреби.

Бібліотека Народова має спеціальний фонд для сліпих та людей з вадами зору. Читальні зали облаштовані комп'ютерними робочими станціями, які оснащено технікою, програмним забезпеченням, яке допомагає користувачам з вадами зору та слуху мати доступ до інформації. Люди з обмеженими можливостями можуть отримати вибрані видання в доступному електронному форматі. Для зручності спілкування й доступу до інформації для людей з вадами слуху в читальних залах на комп'ютерних станціях встановлено спеціальні допоміжні пристрої — індукційні петлі.

У 2008 р. у Головній бібліотеці Природничо-гуманітарного університету (місто Седльце) для користувачів з порушеннями зору, стала доступна інтерактивна програма читання електронних книг E-czytelni@ (розроблена в Інституті інформаційних технологій у співпраці з Центральною бібліотекою). Були виготовлені спеціальні програми та обладнання для користувачів з обмеженими можливостями, а саме: BigKeys LX — клавіатура з великими клавішами (зручно для людей з вадами зору); TrackMan® Wheel — оптична миша; Індекс 4x4 Pro — сторонній ембосер; Kajetek 2000 — динамічно-ноутбук, оснащений клавіатурою з 6-ти крапковим шрифтом Брайля, виступає в якості синтезатора мови; дисплей Брайля із 44 символів; Braille 5.0 — програма, яка дозволяє друк шрифтом Брайля.

Головна будівля Бібліотеки Університету Казимира Великого (місто Бидгощ) розроблена з урахуванням потреб людей з обмеженими фізичними можливостями. Це сучасна й добре обладнана бібліотека, яка відповідає високим світовим стандартам. Усередині будівлі є два просторі ліфти й санітарні приміщення для гостей з обмеженими фізичними можливостями. У читальному залі є автозчитувач – пристрій, що дозволяє людям з ослабленим зором і сліпим читати тексти. Дозволяється сканувати й потім прослуховувати обраний текст.

Бібліотека Лодзького Технічного університету для користувачів з обмеженими фізичними можливостями підготувала кілька комп'ютерів, оснащених моніторами Брайля, спеціальні клавіатури та трекболи (пристрій, вмонтований у переносний комп'ютер і призначений для маніпулювання «курсором»), електронні лупи і екранний диктор, комп'ютери, оснащені програмним забезпеченням JAWS Scientific 9.0 фірми Freedom RealSpeak з

польським синтезатором мови, який дозволяє читати інформацію на екрані за допомогою пристрою автоматичного зчитування.

Міська публічна бібліотека імені Адама Пручника (місто Пйотркув-Трибунальський) займається доставкою книг для читачів, які постійно або тимчасово мають проблеми з опорно-руховим апаратом, для сліпих і слабозорих, які проживають у місті. Також обслуговуються і люди похилого віку з обмеженими фізичними можливостями. Особливу увагу приділяють дітям з різними захворюваннями, для яких самотійна поїздка в бібліотеку неможлива. Для сліпих і слабкозорих пропонують літературу різного жанру у вигляді аудіокниг, а також пропонується оренда магнітофонів.

Публічна бібліотека імені Геліодора Свенціцького в Сьремі в 2006 р. організувала Клуб Інтернету для осіб з обмеженими потребами. Метою клубу є допомога в розширенні участі людей з обмеженими можливостями в соціальному і професійному житті, наданні можливості вільного доступу до інформації в мережі Інтернет. Клуб пропонує регулярні комп'ютерні курси для людей з обмеженими можливостями.

Вивчення європейського досвіду, зокрема польського, і впровадження нових інформаційних технологій у практику бібліотечного обслуговування в Україні принципово змінить підхід до забезпечення інформацією груп населення з особливими потребами, сприятиме зняттю ряду обмежень, соціалізації таких громадян та отриманню рівних можливостей доступу до життєво необхідної інформації.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://ij.kubg.edu.ua/images/zbirnyk_2016_2.pdf

Принципи універсального дизайну

Ірина Виртосу

Значний внесок у розвиток філософії універсального дизайну зробив американський архітектор Рон Мейс. Захворівши у дитинстві на поліомієліт, він усе життя провів у візку.

Він ототожнював універсальний дизайн із доступним дизайном. Саме Мейс запровадив цей термін. На його думку, універсальний дизайн не є модерним стилем або чимось унікальним. Головне, все те, що проектується і виробляється, має бути таким, щоб цим повною мірою могла скористатися кожна людина. Тоді відпадає потреба в облаштуванні спеціального соціального простору для людей з інвалідністю. Відповідно, це заощаджуватиме бюджетні кошти.

У 1989 році в Швеції відбулася конференція промисловців-дизайнерів, на якій було заявлено, що можливості людей з інвалідністю збільшуються, якщо навколишній простір розглядає їхню інвалідність як особливість.

Принципи універсального дизайну були розроблені 1995 року в Університеті Північної Кароліни «Центр універсального дизайну». І полягають вони в тому, що планувати навколишнє середовище слід так, щоб у ньому було якомога комфортніше найширшим верствам населення, незважаючи на наявні в них чи можливі функціональні порушення. Це

стосується громадських закладів, транспортних засобів, речей загального користування, технологій, комунікацій, будь-яких інформаційних видань тощо.

Існує сім принципів універсального дизайну.

Перший з них – *принцип рівності та доступності середовища* для кожного. Дизайн має бути призначений для використання особами з різними фізичними та когнітивними можливостями. Якщо це неможливо, тоді слід подбати про еквівалент.

Другий принцип – *гнучкість у використанні середовища*: дизайн влаштовує багато осіб, їх потреби і можливості (наприклад, автобус з підйомником, різна конфігурація комп'ютерних мишок, різна висота полиць у шафі тощо).

Третій принцип – *простота та інтуїтивність використання* незалежно від досвіду, освіти користувачів, мовного рівня та віку.

Четвертий – *сприйняття інформації незважаючи на сенсорні можливості користувачів*.

П'ятий – *терпимість до помилок користувачів* – дизайн зменшує можливі наслідки несподіваних і ненавмисних дій.

Шостий – *не призводить до втоми* – дизайн розраховано на незначні фізичні ресурси користувачів.

Сьомий – *наявність необхідного розміру і простору* при підході, під'їзді, незважаючи на фізичні розміри, стан та мобільність користувача.

Універсальний дизайн створює широкі можливості для розвитку дизайнерської ідеї – зробити річ не тільки функціональною та інклюзивною, а й привабливою для покупця.

Універсальний дизайн має бути інтегрований у весь процес дизайну. Враховувати на етапі проектування якогось об'єкта всіх принципів дизайну значно дешевше, аніж потім виправляти, добудовувати, перепланувати.

Ратифікувавши у 2009 році Конвенцію про права інвалідів, Україна задекларувала, що послідовно переходить від медичної до соціальної моделі інвалідності, зокрема, створює умови для інтеграції людей з інвалідністю до активного суспільного життя. Зокрема, змінами у законодавстві передбачено введення таких термінів, як «дискримінація за ознакою інвалідності», «універсальний дизайн», «розумне пристосування». Відповідно держава виділяє фінансування на розвиток транспортної та архітектурної доступності.

Потенційні клієнти

В Україні за офіційною статистикою 2,7 млн людей з інвалідністю (серед них близько 180 тисяч людей на візках). Усі ці люди належать до маломобільної групи населення. У Європі маломобільними також вважаються діти дошкільного віку (в Україні таких близько 2 мільйонів). Ці цифри дають загальну, але досить красномовну картину – скількох клієнтів втрачає бізнес, не враховуючи потреби цих людей.

На сьогодні український бізнес не бачить в маломобільних громадянах своїх клієнтів. Водночас, якщо враховуються потреби людей з інвалідністю – враховуються потреби всіх людей.

В Україні практично немає таких культурно-розважальних центрів, де однаково було б комфортно всім.

Свого часу в Швеції тривала кампанія, ініціатори якої закликали не відвідувати ті заклади, які є недоступними для маломобільних груп.

Тож скільки втрачають столичні бізнесмени через свою недалекоглядність? Бажано почати інтеграцію до Європи в тому числі й через запровадження принципів універсального дизайну у плануванні простору.

За матеріалами сайту «Центр інформації про права людини, спеціально для УП.Життя» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2014/04/9/161435/>

Робота бібліотек на допомогу користувачам з обмеженими фізичними можливостями. Випуск 1

У статті йдеться про те, як бібліотеки можуть створити максимально комфортну обстановку для своїх особливих читачів і забезпечити умови для рівного та вільного доступу до інформації всім громадянам.

Перші кроки зроблено у ЦБС м. Запоріжжя, бібліотеках м. Бердянська, Мелітопольського району та деяких інших, які вже використовують напрацювання та досвід колег.

1. Місія публічних бібліотек в роботі з інвалідами

У світі налічується понад 650 мільйонів людей, яких по різному називають: інваліди, неповносправні, особи з особливими потребами, люди з обмеженими можливостями. В Україні кількість інвалідів за останні 20 років подвоїлася і зараз складає близько 3 мільйонів (приблизно 6 відсотків від кількості всього населення).

Інвалідність – це значне обмеження життєдіяльності, що призводить до соціальної непристосованості внаслідок порушення здібностей людини до самообслуговування, пересування, орієнтації, навчання, спілкування, трудової діяльності. Частина інвалідів веде досить активний спосіб життя: вони навчаються, працюють, спілкуються, займаються творчістю.

Але є й такі (на жаль, їх більше), які обмежені у спілкуванні, доступі до об'єктів інфраструктури, ізольовані від суспільства. Дуже часто вони залишаються віч-на-віч зі своїми труднощами. Невирішеність цієї проблеми породжує ряд серйозних соціально-економічних наслідків. Серед них:

- трудова сегрегація, дестимуляція трудової і соціальної активності інвалідів, що негативно позначається на зайнятості, освітньому та культурному рівні, якості життя;

- висока соціальна залежність, вимушена самоізоляція. Вона обумовлює зростання попиту на послуги в надомних умовах;

- обмежений доступ до інформації. Про свої права та можливості поінформовано всього 10 відсотків інвалідів;

- соціальна роз'єднаність інвалідів і не інвалідів, що зумовлює необхідність проведення відповідних роз'яснювальних, освітньо-інформаційних кампаній.

Сьогодні саме бібліотеки володіють можливостями стати центрами поширення інформаційної та поведінкової культури, набуття якої веде до розуміння й толерантності.

Таким чином, **місія публічних бібліотек** у роботі з інвалідами полягає у сприянні соціальній інклюзії людей з особливими потребами.

Виходячи з цього, бібліотечні працівники можуть багато зробити для людей з інвалідністю.

Основними складовими формату бібліотечного сервісу повинні стати:

- забезпечення користувачів з особливими потребами вільними та безперешкодними можливостями отримувати інформацію;
- забезпечення необхідної диференціації під час формування бібліотечних фондів, спрямованої на подолання комунікаційних бар'єрів;
- індивідуальний підхід під час обслуговування кожного користувача з особливими потребами;
- використання інноваційних методологій, новітніх комп'ютерно-технологічних засобів, спеціальних інформаційних технологій.

Основними кроками практичної реалізації цих завдань можуть стати такі:

- організація підготовки бібліотечних кадрів для роботи з інвалідами різних категорій;
- встановлення партнерських зв'язків з державними органами та громадськими організаціями, які опікуються даною категорією громадян;
- вивчення інформаційних потреб особливих користувачів;
- організація зовнішнього доступу до бібліотеки за допомогою спеціальних архітектурних рішень: пандусів, поручнів, спеціальних дверей, звукових сигналів і т. д.;
- організація внутрішнього комфортного простору бібліотеки, що передбачає вільний доступ до фондів бібліотеки, самостійний пошук інформації за допомогою довідково- бібліографічного апарату бібліотеки, отримання інформації в доступних для інваліда форматах і т. д.;
- придбання спеціального та адаптація вже наявного технічного обладнання, облаштування спеціальних комп'ютеризованих робочих місць користувачів;
- організація формування фондів, заснована на усуненні інформаційних бар'єрів між споживачем інформації з обмеженнями життєдіяльності та документом;
- організація спеціальних бібліотечних послуг для інвалідів різних категорій;
- моніторинг та запровадження передового досвіду організації обслуговування особливих категорій користувачів.

2. Крокуємо до мети

2.1 Підготовка персоналу

Цей напрямок – одна з найактуальніших проблем в роботі з інвалідами.

Необхідно ознайомитися з психологією інвалідів різних категорій, основами дефектології, особливостями задоволення інформаційних потреб, етикою обслуговування інвалідів різних категорій тощо.

Ці питання бажано розглядати під час проведення регіональних заходів з підвищення кваліфікації, залучаючи відповідних фахівців. Великий досвід з організації інформаційно-бібліотечного обслуговування інвалідів мають спеціальні бібліотеки і співпраця з ними дозволить налагодити взаємне використання ресурсів, обмін спеціальними виданнями, прокат тифлотехнічних засобів, відкриття спільних пунктів видачі літератури, організацію заходів тощо. Підвищенню кваліфікації сприятиме і проведення семінарів, курсів, екскурсій в спеціалізованих установах. Вирішувати проблеми легше, підтримуючи добрі професійні відносини.

Радимо звернути увагу на матеріали, представлені на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого – «Публічні бібліотеки для людей з обмеженими можливостями: досвід, можливості, перспективи». Це бібліографічний покажчик законодавчих актів, матеріалів з фахових видань, газет та часописів. Якщо стаття або видання є в електронному доступі, дано посилання на відповідний ресурс.

Належну увагу треба приділяти правилам спілкування з людьми з особливими потребами – вони залежать від особливостей їх вади.

Загальні правила етикету при спілкуванні з інвалідами

(за матеріалами Н.Н. Талізіної «Основные правила общения с инвалидами: материал для сотрудников библиотек».)

Визнайте його рівним

Не потрібно відводити погляд від інваліда, коли ми його бачимо. Краще вступати з ним в контакт. Розмовляючи з інвалідом, звертайтеся безпосередньо до нього, а не до супроводжуючого або сурдоперекладача, які присутні при розмові.

Використовуйте його можливості

Попередньо уточніть у близьких, які реальні можливості хворої людини. Наприклад, люди, що хворіють на дитячий церебральний параліч, розуміють, що їм кажуть. Не треба розмовляти з ними, як з маленькими, це можете їх образити. Якщо людина з обмеженими можливостями щось вміє робити сама, то не варто пропонувати їй допомогу.

Намагайтеся не показувати жалість

Щоб боротися з хворобою, потрібна мужність. І найкращою тактикою буде не жалість, а віра в сили інваліда і спокій. Тому, перебуваючи серед інвалідів, приберіть жалісливий погляд. Краще постарайтеся покращити їх настрій доброю посмішкою.

Як ми їх називаємо

Багато необережних слів може образити й назавжди відбити бажання спілкуватися з вами. Вирази «людина з особливими потребами», «людина на візку», «людина з травмою хребта», «людина з інвалідністю», «незрячий» – викликають цілком нейтральні асоціації. Слово «інвалід» більшість людей вважає прийнятним, оскільки це слово офіційне, часто вживане і стало певною мірою абстрактним.

Особливості взаємодії з різними групами інвалідів

- З людьми, які відчують труднощі при пересуванні:
намагайтеся спілкуватися так, щоб ваші очі перебували з її очима на одному рівні. Запитуйте, чи потрібна допомога, перш ніж надати її. Розкажіть інвалідам, яке у вашій бібліотеці є спеціальне обладнання для них, не соромтеся показати, де знаходиться туалет та інше. Це може допомогти їм швидше адаптуватися.
- З людьми зі слабким зором і незрячими:
повністю незрячих людей всього близько 10%, решта мають залишковий зір. Пропонуючи свою допомогу, опишіть коротко, де ви перебуваєте. Коли спілкуєтеся з групою незрячих людей, не забувайте кожного разу називати того, до кого ви звертаєтесь. Якщо у вашій бібліотеці є спеціальна апаратура, повідомте про це відвідувачів.
- З людьми з порушенням слуху:
існує кілька типів та ступенів глухоти, і, відповідно, є кілька способів спілкування з людьми, які погано чують – мова жестів, міміка, рухи тіла, письмо. Найкраще запитати при першій зустрічі, якому способу надає перевагу відвідувач. Розмовляючи, слід дивитися в обличчя співрозмовнику і говорити чітко та повільно, використовуючи прості фрази і уникаючи несуттєвих слів. Якщо існують труднощі під час усного спілкування, запитайте, чи не буде простіше листуватися. Якщо ви спілкуєтеся через сурдоперекладача, не забудьте, що звертатися треба безпосередньо до співрозмовника. Краще спілкуватися в тихому приміщенні. Повідомте, чим у вашій бібліотеці можна зацікавити людину, наприклад, тренажером жестової мови, колекцією фільмів із субтитрами, читаннями віршів жестовою мовою тощо.
- З людьми із затримкою в розвитку і проблемами спілкування:
висловлюйтесь точно і по суті. Будьте готові повторити кілька разів. Даючи завдання або інструкцію, розповідайте все «покроково». Дайте вашому співрозмовнику можливість обіграти кожен крок після того, як ви пояснили йому.
- З людьми, що мають психічні проблеми:
психічні порушення – не те ж саме, що проблеми з розвитком. Люди з психічними проблемами можуть відчувати емоційні розлади. Не розмовляйте різко. Якщо ви доброзичливі, люди будуть почувати себе спокійно. Якщо людина, що має психічні порушення, засмучена, запитайте спокійно, що ви можете зробити, щоб допомогти їй.
- З людьми, які відчують утруднення в мовленні:
підтримуйте візуальний контакт, зосередьте на цій бесіді всю вашу увагу. Не перебивайте, не квапте мовця й не виправляйте. Починайте говорити, коли переконаєтесь, що людина вже закінчила свою думку. Намагайтеся задавати питання, які вимагають коротких відповідей або кивка. Якщо у вас виникають проблеми в спілкуванні, запитайте, чи не хоче ваш співрозмовник використати інший спосіб – написати чи надрукувати тощо.
- З людьми з гіперкінезами (мимовільні рухи тіла або кінцівок):

При розмові не відволікайтеся на мимовільні рухи вашого співрозмовника. У хворих на гіперкінез зустрічаються також утруднення в мові. У такому випадку радимо прислухатися до рекомендацій, викладених у розділі «люди з утрудненнями в мові».

Порада фахівця:

«Одна з головних проблем інвалідів – це самотність, неможливість повноцінного спілкування. У кожному випадку труднощі свої, і майже завжди вони не кращим чином позначаються на характері людини. Дуже важко бути самотнім.

Є, звичайно, і характерні для того чи іншого захворювання психологічні особливості. Хворим на діабет властива підвищена дратівливість, сердечникам – тривожність і страхи, люди із синдромом Дауна, як правило, добрі й довірливі.

Головне в спілкуванні – бути відкритим і доброзичливим, і у вас все вийде!» Н. Н. Талізіна.

2.2 Встановлення партнерських відносин

Без тісної співпраці із державними органами, спеціальними установами та громадськими організаціями налагодити ефективне бібліотечне обслуговування людей з особливими потребами неможливо. Розвиваючи контакти з відповідними структурами, слід пояснювати, що наші цілі багато в чому співпадають, і співробітництво може бути взаємовигідним. З іншого боку, розробка і втілення спільних програм та проектів допоможе сформувати престиж і добре ім'я багатьом соціально орієнтованим публічним бібліотекам.

Починати роботу слід зі збору даних про регіональну систему органів, установ та служб, які займаються проблемами інвалідів та про місця компактного проживання наших особливих користувачів. Початкову інформацію можна знайти на сайті Департаменту соціального захисту населення. На сторінках сайту розміщено довідник телефонів Департаменту, дані про будинки-інтернати, установи соціального обслуговування області тощо. Сайт також містить дані про регіональні управління соціального захисту населення (відділи з питань обслуговування інвалідів).

Далі у статті йде перелік установ, які можна і треба залучати до співпраці.

2.3 Організація зовнішнього доступу до бібліотеки та внутрішнього комфортного простору

Доступне, або безбар'єрне середовище в широкому сенсі – це середовище, яке створює легкі та безпечні умови для найбільшого числа людей. З погляду проблеми інвалідності, безбар'єрне середовище – це такі елементи навколишнього середовища, в які можуть вільно заходити та використовувати люди з фізичними, сенсорними або інтелектуальними порушеннями.

Національною Асамблеєю інвалідів України реалізується проект «Безбар'єрна Україна». На однойменному порталі (режим доступу: <http://netbaryerov.org.ua/hi>) ви зможете ознайомитися з концепцією

універсального дизайну, законодавчими актами, будівельними нормами, національним і міжнародним досвідом, з діяльністю комітетів доступності, а також побачити реальну картину «доступності» по кожному регіону України.

Для початку варто зробити те, що не потребує значних витрат – виготовити покажчики, кольорові маркування, забезпечити вільні проходи, оформити спеціальні місця для роботи та відпочинку тощо.

Відвідувачам з ураженнями опорно-рухового апарату важливим є:

- наявність пандусів;
- туалет з можливістю в'їзду та розвороту на інвалідному візку, поручнями та іншими пристосуваннями;
- підйомник для переміщення інвалідів-візочників сходами бібліотеки;
- для тих, хто може скористатися послугами соціального таксі й можливістю не брати з собою візок, – надання його в бібліотеці для самостійного переміщення (візок має бути забезпечений спеціальним столиком, що дає змогу працювати з книгою або ноутбуком);
- впровадження спеціальних клавіатур і маніпуляторів типу «миша», а також спеціальних віртуальних клавіатур із полегшенням можливостей введення тексту особам з обмеженнями рухової активності рук;
- спеціальне обладнання входних дверей. Вони повинні мати ширину у проясненні не менше 0,9 м., спеціальні пристосування для фіксації полотна в положенні «зачинено» і «відчинено». Застосування дверей на петлях, що хитаються, і дверей-«вертушок» не допускається.

Для сліпих та слабозорих:

- сходові марші вгору і вниз, а також ділянки поручнів, що відповідають першому маршу, мають позначатися ділянками поверхні з вираженим рифленням (тактильна смуга) і контрастним кольором;
- бажане контрастне фарбування сходів (світлі проступи і темні підступенки);
- у місцях повороту сходових поручнів на кожному поверсі рекомендується встановлювати пластини із зазначенням номеру поверху, виконані рельєфними арабськими цифрами;
- двері мають бути обладнані таким чином, щоб полегшити орієнтацію і забезпечити безпеку користування;
- звукове інформування про послуги бібліотеки, спеціальні видання, доступні для цієї категорії читачів;
- не варто ставити нові перешкоди на звичному шляху руху людей у бібліотеці (вазони, стільці, стенди).

Для слабкочуючих людей у книгозбірні мають бути передбачені:

- настінні й підлогові покажчики розміщення фондів і відділів бібліотеки та напрямків підходів до них;
- безкоштовне (за рахунок органів соцзахисту) надання сурдоперекладача на заходи, що проводяться бібліотекою.

Спеціальна зона обслуговування інвалідів

Бажано мати спеціальну зону для роботи особливих користувачів. Вона обладнується на першому поверсі, переважно у читальній залі недалеко від кафедр видачі літератури, або поруч з місцем чергового бібліотекаря і

маркується відповідними позначками. Зона являє собою простір, облаштований із врахуванням особливостей користувачів. Так, інваліди-візочники потребують більшої площі та ширших проходів (не менше 1,2 м). Інший варіант – наявність знімного столика до візка для роботи з ноутбуком. Максимальна висота стелажа не повинна перевищувати межі досяжності людини, що сидить у візку – 1,6 м. Якщо у книгозбірні є зала для проведення соціокультурних заходів, там також слід передбачити вільну площу підлоги для розміщення інвалідних візків.

У зоні обслуговування сліпих і слабозорих розміщуються столи, спеціальні стелажі з літературою, місця для відпочинку. Необхідно забезпечити високий рівень природної освітленості цієї читацької зони (КПО – 2,5%, рівень освітлення читацького столу не менше 1000 лк.), обладнання її додатковими джерелами світла та ін. Бажана наявність каталога на книги, виконані брайлівським шрифтом, аудіовидання тощо.

Невисокі стелажі повинні розміщуватися поблизу читацьких місць і мати похилі полиці. Відстань від нижньої кромки першої полиці до підлоги повинна бути не менше 150 мм.

Усі приміщення зони обслуговування читачів, а також допоміжні приміщення з обслуговування читачів (вестибюль, зони відпочинку, санвузли) повинні бути доступні для інвалідів.

Туалети для людей з вадами зору й інвалідів, що користуються кріслом-візком, повинні розміщуватися не далі, ніж 60 м від робочого місця. Універсальна кабіна туалету загального користування повинна мати відповідні розміри: ширина – 1,65, глибина – 1,8 м. У кабіні поруч з унітазом слід передбачати простір для розміщення крісла-візка, а також гачки для одягу, милиць та іншого приладдя, можливість встановлення у разі потреби поручнів, штанг, поворотних або відкидних сидінь. Не дозволяється суміжне розміщення чоловічих і жіночих туалетів для інвалідів по зору.

Для читачів з вадами слуху слід забезпечувати можливість роботи з бібліотечними фондами, поданими у відеоформі. Мова йде про спеціалізовані читальні зали облаштовані у формі домашнього повноекранного кінотеатру, який дає змогу повноцінно відбирати, подавати та опрацьовувати кіно та відеопродукцію, зокрема бібліотечні фонди, які сформовані у вигляді жестових відеорядів або жестового подання змісту літератури. Обов'язковим компонентом технічно-технологічного комплексу такого відеочитального залу для нечуючих та осіб з вадами слуху повинні бути комп'ютерні програмно-алгоритмічні тренажери жестової мови.

2.4 Придбання спеціального та адаптація наявного технічного обладнання

Спеціальне технічне обладнання для інвалідів коштує дорого, тому без пошуку додаткових джерел вирішити це питання неможливо. Варто відслідковувати інформацію про благодійні організації, проекти та конкурси на отримання грантів, які періодично оголошуються в Україні.

Нижче ми подаємо короткий перелік технічних засобів та програмного забезпечення, які можна використати для обладнання робочого місця особливого користувача.

Електронні збільшувачі – пристрої, призначені для розгляду дрібних деталей.

Відеозбільшувачі бувають трьох видів:

- цифровий електронний збільшувач – дозволяє без проблем читати будь-який текст на папері. Необхідно тільки підключити його до монітора або телевізора. Можна досягати збільшення тексту до 70 разів;
- портативний відеозбільшувач. Призначений людям, які потребують постійної допомоги збільшувачів. Його можна взяти з собою в будь-яке місце, він має невеликі розміри та вагу. Максимальне збільшення досягає до 25 разів;
- стаціонарний збільшувач. Пристрій має великі габарити, у комплекті йдуть спеціальні підставки для монітора. Надає можливість читати друкований текст, розглядати дрібні деталі, а також написати текст чи заповнити документ. Збільшення – до 74 разів.

Дисплей Брайля – пристрій для виведення інформації в рельєфно-точковому форматі за системою Брайля. Він призначений для перетворення звичайної текстової інформації у шестикрапкові символи азбуки Брайля. Користувач проводить пальцем вздовж комірок дисплея і зчитує слова. Ці пристрої дають змогу використовувати сучасні комп'ютери незрячим і слабкозорим людям.

Принтери Брайля – пристрої для виводу текстової і графічної інформації на папір у вигляді рельєфно-крапкових символів. Такі принтери дають змогу друкувати тексти, виконані у будь-якому текстовому редакторі і створювати брайлівські документи.

Принтер PIAF – сучасний тифлотехнічний прилад, який дає змогу роздруковувати рельєфні кольорові та чорно-білі зображення. Незрячі отримують можливість не тільки сприймати на слух інформацію про картину чи малюнок, але й відчувати їх на дотик. Використовується переважно для виготовлення дитячих книжок та мультимедійних навчальних матеріалів.

Комп'ютер, підключений до мережі Інтернет зі швидкісними телекомунікаційними інтернет-каналами та спеціальним програмним забезпеченням. Зверніть увагу на сервіс «Додаткові можливості».

NVDA – вільна, з відкритим вихідним кодом програма для Microsoft Windows, яка дозволяє людям з вадами зору, працювати на комп'ютері без використання зору, виводячи всю необхідну інформацію за допомогою мови або на брайлівський дисплей. Основною метою проекту NVDA є надання можливості людям, які не бачать, працювати за комп'ютером, не переплачуючи за спеціалізоване програмне забезпечення, оскільки розповсюджується абсолютно безкоштовно.

JAWS – програмне забезпечення, яке допомагає перекладати для незрячих користувачів електронні документи із текстового формату в аудіоформат. Програма забезпечує голосове читання текстів та озвучує усі дії програми екранного доступу, за потреби надає звукові підказки.

Android – операційна система, яка допомагає незрячим читати тексти, розпізнавати гроші, картинки й штрих-коди в торговельних мережах, надсилати текстові повідомлення тощо.

Система передавачів звукової інформації про бібліотеку та її підрозділи і приймальних пристроїв з навушниками для забезпечення навігації по бібліотеці.

2.5 Формування інформаційно-освітніх ресурсів

Незрячим і слабозорим користувачам бажані:

- крупношрифтові книги;
- книги, надруковані шрифтом Брайля. Поступово такі книги витісняються документами, поданими в аудіоформаті;
- фонд аудіокниг для різних вікових та освітніх категорій читачів.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розширення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією до творів, виданих у спеціальному форматі» № 927-19 від 25.12.2015 націлив публічні бібліотеки на:

- придбання сучасної вітчизняної книжкової продукції, світової літератури в перекладі українською мовою на різних носіях, у тому числі адаптованих для сліпих, осіб із порушеннями зору та осіб з дислексією;
- запровадження та функціонування дієвої системи електронного книгокористування та обігу електронних книг через бібліотеки;
- формування та впорядкування електронних книг, каталогів, баз даних;
- створення та функціонування електронних бібліотек, у тому числі аудіокниг, аудіодокументів у спеціальному цифровому форматі для сліпих, осіб із порушеннями зору та осіб з дислексією.

Під спеціальним цифровим форматом мається на увазі DAISI-формат (дейзі-формат) – формат аудіокниг, що характеризується зручною навігацією та, що надзвичайно важливо, – захистом від копіювання.

Дейзі-формат дає змогу незрячому користувачеві протягом лічених секунд знайти в аудійованій книзі потрібний розділ, параграф, сторінку, абзац, фразу.

В Україні першу дейзі-бібліотеку створили на Львівщині в межах міжнародного проекту «Сучасні інформаційні системи для українських користувачів з вадами зору». Розгорнута робота з виготовлення дейзі-книг і комплектування бібліотеки. Цю діяльність здійснили інваліди по зору з різних куточків країни. До них приєдналися бібліотечні працівники.

Ресурсним центром освітніх інформаційних технологій для осіб з особливими потребами Національного університету «Львівська політехніка» розроблено технологію побудови відеоконтенту для незрячих шляхом тифлокоментування. Тифлокоментар – це закадровий опис відеоряду, складений сценаристом і начитаний тифлокоментатором.

Глухим і слабочуючим користувачам бажані:

- видання, які подаються у формі відеорядів жестових повідомлень, що дозволяють читачеві-глядачу отримувати бібліотечну послугу в найзручніший та найприродніший для нього форматі;

- фонд художніх і документальних відеофільмів з субтитрами або жестовою мовою;
- фонд навчальної літератури та електронних видань з мови жестів, а також спеціальних відеовидань для навчання глухих нормованої, грамотної жестової і словесної мови. Вивчити мову жестів можна за відомою книгою Г.Л. Зайцевої «Жестовая речь. Дактилология» або за допомогою комп'ютерних тренажерів. Комп'ютерний тренажер української жестової мови розроблено науковцями Національного університету «Львівська політехніка»

Для цільової групи читачів, які не мають змоги безпосередньо відвідувати бібліотеку, повинні передбачатись послуги з надання бібліотечних фондів у формі сканованих або оцифрованих бібліотечних матеріалів, що у свою чергу дозволяє ефективно реалізовувати технології дистанційного навчання та інформування.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://old.zounb.zp.ua/node/4559>

Універсальний дизайн в освіті

Марія Васюник-Кулієва

Що таке універсальний дизайн

Американський архітектор Майкл Біднер у 1970 році висунув ідею, що функціональний потенціал кожної людини посилюється, коли знімаються довколишні бар'єри – фізичні та ментальні. Він наполягав на новій концепції доступності, яка мала бути широкою та універсальною, тобто охоплювати більшу категорію людей із різними функціональними обмеженнями та задовольняти їхні потреби.

Вагомий внесок для впровадження принципів універсального дизайну зробив американський архітектор Рон Мейс. Він почав використовувати термін «універсальний дизайн» та зауважив, що «універсальний дизайн не є новою наукою, стилем або чимось унікальним. Він вимагає лише усвідомлення необхідності ринкових відносин і поміркованого підходу, щоб зробити все, що ми проектуємо і виробляємо, таким, щоб цим повною мірою могла користуватися кожна людина». Рон Мейс у 1997 році очолив групу осіб, яка розробила сім принципів універсального дизайну (Universal Design).

На думку автора статті, вдалим є таке визначення універсального дизайну:

це стратегія, спрямована на те, щоб проектування і компоненти будь-якого середовища, виробів, комунікації, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні чи зрозумілі всім та відповідали вимогам спільного користування.

Універсальний дизайн є економічно ефективним підходом, бо задовольняє потреби всіх користувачів уже на початковому етапі розробки та проектування і виключає майбутні нераціональні витрати.

Універсальний дизайн потрібний усім, та особливо:

- батькам із малолітніми дітьми;
- дітям у школах;
- пацієнтам у лікарнях;

- дітям до 7-ми років;
- людям похилого віку;
- людям з інвалідністю;
- вагітним жінкам;
- людям з великою масою тіла;
- людям низького чи високого зросту;
- будь-якій людині, якщо в певний період часу вона менш уважна або менш мобільна;
- педагогам, які мають інвалідність та хочуть займатися улюбленою справою;
- батькам, які мають інвалідність;
- представникам громадських організацій, які опікуються особами з обмеженими функціональними можливостями;
- представникам публічної влади (як правило, в освітніх закладах розташовуються виборчі дільниці; для проведення семінарів, тренінгів тощо з різних питань).

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, 30-40 відсотків людей віком 60-70 років відчувають стійкі функціональні обмеження сенсорної та опорно-рухової сфер. Для людей віком 75-80 років, цей показник становить майже 70 відсотків, старші за 80 років – 100 відсотків відчувають стійкі функціональні обмеження сенсорної та опорно-рухової сфер.

Тобто універсальний дизайн важливий не тільки для осіб з інвалідністю, але й для більшості осіб нашого суспільства. При цьому не варто забувати, що на певних етапах життя кожен з нас може стати причетним до цієї категорії людей.

Принципи універсального дизайну

Універсальний дизайн, який бере свій початок з архітектури та техніки, усе частіше використовується в освіті, маючи назву «універсальний дизайн у сфері освіти».

Практичне впровадження концепції інклюзивного навчання базується на наступних принципах універсального дизайну:

Принцип 1. Дизайн має бути легким у сприйнятті для людей із різним рівнем можливостей.

У чому проявляється?

- відсутність сходів до будівлі;
- вхід з розсувними дверима в супермаркетах, аеропортах та ін.;
- інформація в доступних форматах;
- поручні різних рівнів у транспорті, в громадських приміщеннях;
- розташування банкоматів на висоті, доступній для кожної людини;
- навчальні матеріали, які враховують можливості різних осіб з обмеженими функціональними можливостями
- титрування або переклад на жестову мову та ін.

Принцип 2. «Гнучкість використання» має забезпечити наявність широкого переліку індивідуальних налаштувань та відповідати різним потребам, уподобанням та можливостям користувачів.

У чому проявляється?

- автобус з підйомачами або висувним пристроєм для заїзду;
- обладнання офісних робочих місць (стілці, столи, які регулюються за висотою), шкільних парт;
- різні варіанти входу – сходи, ескалатор, ліфт;
- ручка важільного типу на дверях;
- можливість придбати речі як у точці продажу, так і через Інтернет.

Принцип 3. «Простота та інтуїтивність використання»: Як використовувати продукт має бути зрозуміло будь-якій особі, незалежно від особистого досвіду, віку, рівня концентрації уваги на цей момент.

У чому проявляється?

- різні види піктограм;
- проста та зрозуміла інструкція щодо користування приладом;
- чіткі та інтуїтивно зрозумілі кнопки управління на виробництві, в готелях, у побутових товарах тощо;
- оптимальна та зручна розкладка продуктів і товарів в супермаркетах;
- ціnnики, які окрім назви та ціни (великими літерами), також містять зображення товару.

Принцип 4. «Доступно викладена інформація» – дизайн має сприяти ефективному донесенню до користувача необхідної інформації, незалежно від його можливостей сприйняття або зовнішніх умов.

У чому проявляється?

- контрастні кольори стін та підлоги в приміщенні;
- рухомий рядок на екрані телевізора;
- назви вулиць, подані великим шрифтом;
- інформація про зупинки, що дублюються – усно й на табло у транспорті;
- інформація на веб-сайтах, викладена у доступних форматах (текстовий, відео-, аудіоформат);
- доступна для сприйняття інформація на інформаційних табло, в оголошеннях, на рекламних щитах.

Принцип 5. «Терпимість до помилок». Дизайн має звести до мінімуму небезпеку для життя, можливість виникнення ризиків та негативних наслідків у разі випадкових або непередбачуваних дій користувачів.

У чому проявляється?

- підсвічування сходів в місцях громадського користування;
- тротуарна плитка зі спеціальною тактильною поверхнею на перехресті;
- тактильна лінія яскравого жовтого кольору, щоб людина не оступилася в метро;
- неслизька підлога, що мінімізує ризик посковзнутися і впасти;
- при видаленні файлу з комп'ютера програма уточнює, чи дійсно користувач хоче це зробити;
- неправильне використання предмета не виводить його одразу з ладу (електрочайник не вмикається, якщо в ньому немає води, не до кінця закритий холодильник видає звукове попередження тощо);

- кольорове маркування на дверях (на скляних дверях), багато людей не помічають скляні двері, а також використання дверей контрастного кольору у порівнянні з стінами допомагає зорієнтуватися та ін.

Принцип 6. «Малі фізичні зусилля» – дизайн повинен бути розрахований на незначні фізичні зусилля, яких має докласти користувач.

У чому проявляється?

- двері, що легко відчиняються;
- вмикач на висоті, зручній для кожного, у тому числі для дитини;
- горизонтальні рухомі доріжки в аеропортах;
- лавки в зонах очікування в метро чи автобусних зупинках, у парках, біля магазинів, аптек тощо;

Принцип 7. «Наявність необхідного розміру, місця простору». Дизайн має враховувати наявність необхідного розміру і простору при підході, під'їзді та різноманітних маніпуляціях, з огляду на антропометричні характеристики, стан та мобільність користувача.

У чому проявляється?

- широкий ліфт;
- широкі автоматичні розсувні двері для проїзду мами з дитячим візком або людини, яка пересувається в інвалідному візку;
- широкі турнікети в громадських місцях;
- достатньо простору в кабінеті лікаря, щоб будь-яка людина могла пройти обстеження;
- достатньо простору в туалетній кабінці;
- достатньо простору в приміщеннях для людей, які користуються інвалідними візками, а також родин, які хочуть пересуватися колясками з дітьми.

На думку автора реалізація на практиці принципів універсального дизайну лише покращить результативність публічного управління, оскільки в основі цього дизайну лежить повага до прав людини.

Приклад Львівщини

На підставі інформаційних довідок районних (міських) управлінь (відділів) освіти відомо, що на сьогодні у 372 закладах освіти Львівщини облаштовано пандуси, в тому числі в закладах освіти обласного підпорядкування.

У 747 освітніх закладах наявні широкі двері, у 244 – здійснено маркування сходинок, у 50 навчальних закладах наявні спеціальні піктограми, у 300 – встановлено дзвінки.

У загальноосвітньому навчальному закладі №82 м. Львова збудовано ліфт.

На прилеглій території у 350 закладах освіти є пониження бордюрів, у 681 закладі освіти області є сходи з поручнями.

Діти з порушеннями у розвитку, які навчаються за інклюзивною формою в загальноосвітніх навчальних закладах, можуть зняти фізичне напруження в кабінетах фізичної реабілітації, яких є в області 10. Звукові маячки встановлено в 4 навчальних закладах.

У 100 закладах освіти туалетні кімнати облаштовано спеціальними пристосуваннями для дітей з інвалідністю.

Місцевими бюджетами за останні роки значно збільшено обсяги фінансування для створення елементів безбар'єрності у навчальних закладах районів та міст області. Більшість опорних шкіл освітніх округів (87%) облаштовано елементами доступності.

Лише 20 відсотків приміщень органів управління освітою Львівської області мають ті чи інші елементи доступності (пандус, дзвінки, марковані сходи тощо).

У березні 2017 року на сесії Львівської обласної ради депутати затвердили Програму розвитку освіти Львівщини на 2017 – 2020 роки. Програма спрямована на створення умов для розвитку доступної та якісної системи освіти Львівської області. Загальний обсяг фінансування з обласного бюджету на 2017 рік – 77 млн 962 тис грн. Зокрема передбачена закупівля спеціального обладнання для шкіл-інтернатів, навчально-реабілітаційних центрів на суму 1 млн грн.

Кінцева мета універсального дизайну в освітній галузі полягає в ефективності, результативності та економічності залучення всіх вихованців, учнів/студентів до навчального процесу, у тому числі й осіб з інвалідністю. Матеріал з сайту

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rcpio.ipro.kubg.edu.ua/?p=2414>

Публічні бібліотеки Києва – доступні місця для маломобільних груп людей

Київська міськрада ухвалила програму, яка має суттєво поліпшити життя людей з інвалідністю

Микола Пацера

Нещодавно депутати Київради затвердили комплексну цільову програму «Київ без бар'єрів», яку розробив департамент соціальної політики міської адміністрації.

Вона розрахована на три роки й основною її метою є створення в місті механізмів толерантності, впровадження принципів універсального дизайну у формуванні міського простору, розробка та реалізація міських стандартів адаптації об'єктів до потреб осіб із інвалідністю, поліпшення їх інформаційного, комунікативного та освітнього супроводу і права на працю.

Відмінність нинішньої програми від попередніх подібних в тому, що вона передбачає справді комплексний процес, пов'язаний із соціальними, психологічними, інфраструктурними та іншими перетвореннями, які в сукупності й зроблять столицю безбар'єрним простором.

Вона базується на пропозиціях, розроблених громадськими організаціями, які займаються проблемами людей з особливими потребами та узгоджених із відповідними структурними підрозділами КМДА.

Також програма була широко обговорена з експертами та представниками всіх зацікавлених сторін. Вона передбачає збільшення

кількості транспортних засобів, пристосованих для перевезення осіб із обмеженими можливостями.

Значну увагу буде приділено створенню умов для навчання дітей з інвалідністю в неспеціалізованих навчальних закладах.

Також програма націлена на широке залучення інклюзивних дітей до мистецької, творчої та спортивної діяльності. Передбачено дотримання вимог безбар'єрності як основних при здійсненні благоустрою територій, парків, скверів і пляжів.

Мінрегіон затвердив нові державні будівельні норми щодо доступності — ДБН «Інклюзивність будівель і споруд». Вони містять більше 100 принципово важливих змін, спрямованих на те, щоб навколишній простір став доступним і комфортним для людей з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, розумової діяльності, літніх людей, вагітних жінок, батьків із дітьми та інших категорій. Ці норми є обов'язковими до виконання по всій території України. Столиця також врахує їх при виконанні програми «Київ без бар'єрів».

Україна молода. – 2019. – 4-5 січ. – С. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3404/2006/129290/>

Місто планують зробити безбар'єрним

На засіданні постійної комісії Київської міської ради з питань охорони здоров'я та соціального захисту депутати погодили затвердження Міської комплексної цільової програми «Київ без бар'єрів».

Мета програми – забезпечення рівних прав і можливостей для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Зокрема передбачається впровадження принципів універсального дизайну у формуванні міського простору, істотне підвищення рівня доступності всіх елементів міської інфраструктури для маломобільних груп населення, розробка та впровадження міських стандартів адаптації об'єктів до потреб осіб з інвалідністю.

За даними Департаменту соціалітики, сьогодні в столиці проживає понад 155 тисяч людей, що має статус людини з інвалідністю, тобто кожен 20 киянин. Загалом цільова програма спрямована на забезпечення рівного доступу до інфраструктури та об'єктів міста для всіх категорій жителів та гостей Києва, зокрема, маломобільних груп населення людей, що відчують труднощі при самостійному пересуванні, отриманні послуг, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі.

Строк дії Комплексної програми розрахований на 2018-2021 роки. Фінансове забезпечення програми на 4 роки становитиме 1,98 млрд грн. передбачається, що виконавці програми мають щоквартально звітувати про стан її реалізації.

Вечірній Київ. – 2018. – 5 квіт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmr.gov.ua/uk/content/protyagom-nastupnyh-chotyroh-rokiv-kyuiv-planuyut-zrobyty-bezbaryernym-dlya-lyudey-z>

Бібліотека пропонує нові можливості для людей із вадами зору

Сьогодні Публічна бібліотека імені Лесі Українки міста Києва для дорослих отримала спеціальний комплекс технічних засобів реабілітації для людей із порушенням зору. Тепер для людей із короткозорістю, дальтонізмом, із залишковим зором і для тотально сліпих з'явилася можливість отримати доступ до інформації (книг, сайтів в інтернеті).

Так, одна з найбільших компаній з виробництва обладнання для незрячих і слабозорих називається Freedom Scientific – «Наукова Свобода». Переважна більшість її співробітників самі незрячі, і вони створюють техніку для незрячих.

Технічні засоби реабілітації створені для того, щоб зробити людей з інвалідністю більш вільними, незалежними і здатними жити в соціумі, працювати і реалізовуватися нарівні з усіма.

Тепер у бібліотеці для людей з вадами зору є можливість познайомитися і навчитися користуватися спеціалізованими сучасними засобами технічної реабілітації, розширити коло спілкування, навчатися.

До послуг киян:

- Стаціонарний відеозбільшувач Toraz HD 24.
- Стаціонарний відеозбільшувач Toraz XL HD 24 в комплекті з комп'ютером.
- Програма екранного збільшення MAGic.
- Програма екранного доступу Jaws for Windows.
- Навушники.

Бібліотека вдячна людям, що доклалися до придбання дорогої техніки: директору Української Біржі Благодійності «Кураж Базар» Гуцал І. А. та «ТифлоЦентру» в особі Печоріної Т. за співпрацю і сприяння.

Матеріал з сайту – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lucl.kiev.ua/index.php/1872>

Київ без бар'єрів: назвали найдоступніші місця столиці

На Форумі інклюзивності, організованому ініціативою Доступно.UA оголосили володарів нагороди [відкриті двері]. Це дружні та доступні публічні простори для маломобільних груп: вагітних, дітей до 7 років, людей поважного віку, осіб з інвалідністю, тих, хто отримав травму, постійну чи тимчасову та інших. Серед критеріїв – зручний вхід, просторі приміщення, доступні вбиральні, привітний персонал.

На конкурс було подано 47 заявок. За першочерговим задумом мали відзначити 9 з них. Журі обрало 14 переможців. І все одно це число не відображає всіх гідних, – говорять організатори Форуму.

2 місце. Оціум 51. Бібліотека на Русанівці

Оновлений публічний простір створений на базі старої бібліотеки ім. Є. Кравченка (вул. Ентузіастів, 51/24). Бібліотека Оціум 51 прагне змінити ставлення до бібліотек і створити територію вільного спілкування, стати осередком для спілкування та обміну ідеями та можливостями. Це інклюзивно-привітний простір: тут щомісяця проводять заходи для дітей з

інвалідністю та їх родин. Також відбуваються тренінги з соціальної інклюзії, лекції про доступність, інклюзивність, універсальний дизайн, зустрічі театру пенсіонерів. Бібліотека не обмежує відвідувачів: заходити можна з візочками, велосипедами та навіть собаками.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/27649/>

«BIBLIO HUB» для людей з вадами зору»

Проект «BIBLIO HUB» для людей з вадами зору» (Центральна районна бібліотека ім. Павла Тичини ЦБС Дніпровського району).

В основі проекту – повноцінна реабілітація людей з вадами зору, створення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, долучення до духовного та культурного життя шляхом створення сучасного зручного інформаційного простору на базі бібліотеки.

До послуг киян у Центральній районній бібліотеці ім. Павла Тичини:

- відеозбільшувач Toraz HD 24 (електронна лупа з можливістю індивідуального налаштування);
- комп'ютер з програмою синтезу мовлення, яка читає багатьма мовами для незрячих людей;
- книжкові новинки;
- зустрічі з письменниками;
- лекції від юристів;
- театральні вистави та інші цікаві події.

Партнери проекту:

- Катерина Макарчук, волонтер, автор Громадського проекту №335;
- Київська міська організація УТОС;
- ТОВ «Тифлоцентр»

<http://www.dniprolib.com.ua/01-03-2016/1biblio-hubr-r.html>

Сучасно і інноваційно: як змінили дитячу бібліотеку на Троєщині на бібліохаб.

Марина Горносталь

На лівому березі Києва, в Деснянському районі, з'явився ще один сучасний та інноваційний бібліохаб з інклюзивними елементами. Новий громадський простір облаштували в дитячій бібліотеці №115, яка знаходиться на Троєщині.

За словами мера Віталія Кличка, цей бібліохаб є найкращим в місті. Це єдина відреставрована громадська бібліотека з площею понад тисячу квадратних метрів, двома поверхами й окремим приміщенням.

Що змінилося

- Всі приміщення дитячої бібліотеки повністю оновили.
- Громадський простір облаштовано з інклюзивними елементами.
- На території бібліохаба з'явилися сучасні меблі та техніка, включно з комп'ютерами.
- З'явився 3D-принтер і безкоштовний Wi-Fi.
- Також встановили сучасний інформаційний термінал, освітлення та мультимедійні пристрої.
- Є можливість відвідування гуртків, лекцій і виставкових залів.
- У бібліохабі є місця для зарядки мобільних або інших пристроїв.
- У приміщенні облаштували кухню, де відвідувачі можуть перекусити.
- Упорядковано територію внутрішнього дворика.

Де: вулиця Оноре де Бальзака, 28.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://gloss.ua/citynews/131347-sovremenno-i-innovacionno-kak-izmenili-detskuyu-biblioteku-na-troeshchine-na-bibliokhab-foto>

Сучасний бібліохаб на Троєщині офіційно після ремонту відкрив Кличко

Сьогодні, у Всесвітній день бібліотек, «BiblioHub» Деснянського району відкрили для відвідувачів.

Директорка ЦБС Деснянського району Тетяна Оврас провела екскурсію оновленою бібліотекою. До неї приєднався й мер Києва Віталій Кличко, пише Деснянська РДА в Facebook.

Нині приміщення поділили на зони за сучасними стандартами. «BiblioHub» має 2 поверхи. На першому – абонементні зали та книгосховища,

гардеробна та санітарні приміщення. Другий поверх розміщує читальні зали, ігрову кімнату, адміністративні приміщення.

Бібліотека також має зону сучасних комп'ютерних технологій, літературно-мистецьку зону, зону творчості, виставкову зону, зону вивчення іноземних мов, батьківську зону, розвиваючу зону для дошкільнят та релакс-зону.

Приміщення повністю реконструювали, впровадили інклюзивні елементи. Придбали нове обладнання, меблі, бібліотечну техніку та оргтехніку, зокрема 3D-принтер, інформаційний термінал, найсучасніше мультимедійне, звукове та освітлювальне обладнання.

Наразі вона обслуговує 7 тисяч 850 користувачів на рік.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[tps://kyiv.media/news/suchasnyj-bibliohab-na-troyeshhyni-oficzijno-plislya-remontu-vidkryv-klychko](https://kyiv.media/news/suchasnyj-bibliohab-na-troyeshhyni-oficzijno-plislya-remontu-vidkryv-klychko)

Було і стало: як змінилася Дитяча бібліотека на Подолі

У Києві бібліотеки перетворюються на бібліохаби. Місця, де не тільки читають книги, а й влаштовують різні лекторії і навчання. Крім того, книгозбірні стають справді інклюзивними. Спеціальне обладнання для людей із вадами зору придбали Публічна бібліотека імені Лесі Українки, бібліотека ім. П.Г. Тичини, що по вул. А. Шептицького, 24.

Змінюються і дитячі бібліотеки. Так із звичайної книгозбірні на сучасний простір спілкування перетворилася Центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка для дітей. Сучасного вигляду набули зали бібліотеки імені Небесної сотні в Оболонському районі. У відділі мистецтв міської бібліотеки «Молода гвардія» діє творчий інкубатор.

Повністю оновили Дитячу бібліотеку на Подолі. Реновація тривала 2, 5 роки. Гроші безпосередньо на ремонт виділила КМДА.

З вулиці непримітна раніше бібліотека тепер більше нагадує книгарню-кав'ярню. На вході – велика вивіска, яка світиться ввечері. Вхід до бібліотеки облаштували пандусом. Для цього демонтували балкон. У процесі оновлення бібліотека позбулася непотрібних речей – кімнати стали просторішими. Інтер'єр створює відчуття свободи.

На візуальне розширення простору також працює дизайн – білі стіни з чорними елементами декору.

У бібліотеці з'явилася нова техніка: електронні книги (переважно з короткими творами для дітей), комп'ютери, планшети, 3D-принтер. Для людей з порушеннями зору – обладнання для екранного збільшення Magic.

Сцена має інтерактивну дошку і проектор.

Бібліотека пишається новими меблями. Це шафи в залах та архіві, столи й зручні стільці для відвідувачів.

Бібліотечний фонд також пройшов крізь оновлення. Вибрати з чого є і дітям, і дорослим – тут чимало класичної літератури.

Крім того, можна замовити книжку, якої немає у фонді, і її знайдуть для вас в іншій бібліотеці. Тепер у бібліотеці вільний доступ до всіх книжок. Щоби вибрати книжку й читати її в залі, посередництво бібліотекаря не потрібне.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://rupor.com.ua/news/bulo-i-stalo-iak-zminylasia-dytiacha-biblioteka-na-podoli/>

Бібліотека «Свічадо» перетворилася на бібліохаб

Бібліотеку «Свічадо» Святошинського району (бульвар Романа Роллана, 13-В) перетворили на сучасний хаб, який має власну айдентику, фірмовий стиль, логотип і якому присвоєно власні кольори – жовтий і сірий. Про це повідомили у Департаменті культури КМДА.

Також тут виконано капітальний ремонт у внутрішній та зовнішній частинах приміщення, оновлено всі меблі й встановлено сучасне обладнання – 3D принтер, техніку для людей із порушенням зору, проектор, підвісні мікрофони тощо. Головною відмінністю бібліотеки «Свічадо» від інших оновлених бібліотек є поділ на зони, а також тактильні лінії для слабозорих, які розташовані в усьому приміщенні.

Проект «Сучасний бібліотечний простір – БібліоHUB» розпочато у 2017 році. На сьогодні його учасниками стали 7 районів (Шевченківський, Дніпровський, Святошинський, Деснянський, Подільський, Голосіївський і Дарницький) та 8 бібліотек, які отримали новий фірмовий стиль, сучасний вигляд та інноваційні технології. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kyiv1.com/biblioteka-svichado-peretvorilasya/>

«Бібліотека майбутнього вже сьогодні»

Реалізація проекту передбачається на базі бібліотеки ім. Н. Рибка ЦБС «Свічадо» відділу культури Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації, (вул. Петрицького, буд. 5/9).

Мета проєкту – створення комфортного середовища із сучасним дизайном для всебічного розвитку та змістовного дозвілля дітей та молоді. Створення можливостей для реалізації творчого потенціалу. «Бібліотека майбутнього вже сьогодні» – це комфортна й технічно обладнана сучасними технологіями бібліотека, що має ресурси для навчання, повсякденних справ та інтелектуального дозвілля.

Принцип проєкту – створення сучасної бібліотеки з відкритим простором, сучасним дизайном, новітніми інформаційними технологіями. У бібліотеці має бути експрес-зона, електронна видача літератури, автоматизовані робочі місця, інтерактивне обладнання, місця для читання й коворкінгу, для відпочинку, очікування, зустрічей та інформування відвідувачів, буккросингу, реклами. Модель бібліотеки складається із чотирьох просторів: мотивації й навчання, натхнення, зустрічей та подій, ігротеки. Вільний простір і природне світло, відсутність перегородок і громіздких меблів, природні кольори декору: відтінки сірого, жовтого, білого. Так, у кожному просторі відокремлено декілька зон з різними функціями:

- «Занурення» – відвідувачі можуть заглибитися у читання художньої літератури;
- «Контакт» – відвідувачі можуть спілкуватися, обмінюватися ідеями, працювати та допомагати один одному.
- «Пульсометр» – ознайомлення з найактуальнішими інформаційними матеріалами;
- «КіноЛіт» – знайомство з кіно-та театральними новинками, можливість взяти участь в різнопланових масових заходах;
- «Мейкерспейс» – майстерня, де можна залучитися до активної творчої діяльності;
- «Твій старт» – лабораторія для освоєння новітніх інформаційних технологій.

Для кого цей проєкт (основні групи мешканців, які зможуть користуватись результатами реалізації завдання):

- для дітей та молоді, які зможуть опанувати технологічні процеси з використанням нових приладів, новітніх технологій;
- для дорослих, які навчатимуться користуватися різними електронними сервісами, що покращить якість їхнього життя;
- для партнерів бібліотек, які зможуть демонструвати технологічні новинки відвідувачам бібліотек;
- для бібліотекарів, які будуть мати змогу популяризувати читання, використовуючи новітні технології;
- для креативних людей, які зможуть реалізувати свої задуми, використовуючи наявні у бібліотеці технологічні ресурси.

Інноваційна «фішка» бібліотеки – вільний доступ і зонування. Це – безбар'єрний доступ до фондів (відкриті фонди, система простих покажчиків), запровадження технології Веб 2.0, довідкові послуги в режимі chat, доступність сервісних послуг (електронне бронювання, попереднє замовлення, інформація про наявність документа, продовження терміну користування), комфортність середовища (відсутність традиційної кафедри

видачі, що сприяє ліквідації бар'єрів у спілкуванні з персоналом бібліотеки, Wi-Fi доступ). Зручний графік роботи, дореєстраційне консультування, екскурс-супровід людей з особливими потребами та відвідувачів з дітьми, інформування за допомогою електронного навігатора, електронний читацький формуляр та ін.

Впровадження інноваційної послуги «Гейміфікація: вчимося граючи» з метою формування творчої компетентності молоді через систему інтегрованих занять.

Відкриття інтерактивної зони «Твій старт», де аудиторію пасивних спостерігачів перетворюють на активних учасників розмови.

Навчання роботі з комп'ютером, офісними програмами та Інтернетом людей старшого покоління. Допомога в освоєнні ними цифрових навичок: уміння користуватися соціальними мережами (Facebook, Instagram та ін.), різноманітними онлайн-сервісами для спілкування (Skype, Telegram тощо), онлайн-адміністративними послугами на сайтах державних органів та спеціальних служб (наприклад, підписання петицій, оплата комунальних послуг) та ін.

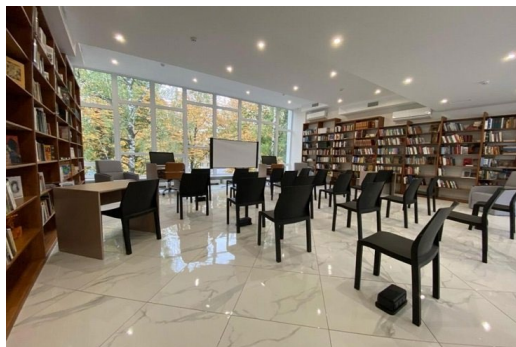
Особливим майданчиком в бібліотеці буде «Мейкерспейс» – зона, де можна вчити, вчитися, винаходити, створювати і пробувати щось нове разом. Це коворкінг – майстерня, де збираються люди зі схожими інтересами, в цифровому або електронному мистецтві, спілкуванні і спільній творчості.

«КіноЛіт» – зона для масових заходів із використанням кінопоказів. Бібліотека має можливість долучитись до АРТХАУС ТРАФІК – української кінокомпанії, яка спеціалізується на прокаті арт-кіно. У співпраці з іноземними посольствами й культурними центрами АРТХАУС ТРАФІК проводить низку щорічних фестивальних проєктів.

Впровадження програми «Інтеграція», метою якої буде залучення людей з особливими потребами здоров'я до бібліотеки, розвиток бібліотечно-інформаційного обслуговування цих категорій, створення для них комфортних умов, а саме: пільгове стаціонарне обслуговування, комп'ютерні програми, за допомогою яких можна збільшити текст і прочитати його людині зі слабким зором; спеціальна індукційна програма, допоможе людині зі слабким слухом; стіл, за яким можна розташуватися в інвалідному візку, санвузол, облаштований пандус.

«Арт-кав'ярня» – особливе місце, де можна замовити напої, легку їжу та спілкуватися з друзями і читати водночас, мати доступ до новинок преси та швидкісного Інтернету. Відвідувачі бібліотеки матимуть можливість працювати із власними гаджетами, переміщуватися до кав'ярні з іншого бібліотечного простору на перерву для кави-брейк, перекусу, знайомства і спілкування.

За матеріалами сторінки у Фейсбук бібліотеки імені Н. Рибачка ЦБС «Свічадо» Святошинського району. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3mRi1AA>

Відкрила двері для відвідувачів після трирічного капітального ремонту Бібліотека ім. М. Костомарова ЦБС Шевченківського району м. Києва.

Завдяки перевтіленню бібліотека стане платформою для масштабних культурно-освітніх інновацій та соціально-корисних громадських ініціатив у районі, центром соціально-культурної адаптації та реабілітації незахищених верств населення (людей похилого віку, дітей з малозабезпечених сімей, осіб із обмеженими фізичними можливостями), надаючи їм вільний доступ до інформаційних технологій та ресурсів. У закладі створили 24 комп'ютеризовані робочі місця (12 стаціонарних та 12 мобільних), новий мультимедійний зал на 35 місць, побудували ліфт для людей із особливими потребами і влаштували інші сучасні зони комфорту для користування закладом.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oth.nlu.org.ua/?p=4181>

Бібліотека в місті Полонне стала доступнішою для відвідувачів з порушеннями зору

У статті йдеться про відкриття у бібліотеці м. Полонного Хмельницької області тифло-студії, що сприятиме усуненню фізичних та інформаційних бар'єрів між здоровими людьми й людьми з порушеннями зору.

Понад 680 жителів Полонської ОТГ, які мають порушення зору, можуть скористатись послугами Полонської центральної бібліотеки. Для них передбачені:

- література шрифтом Брайля та 150 озвучених книг;
- лупи зі світлодіодним підсвічуванням; які дозволяють прочитати навіть дрібний шрифт;
- два тифло-комплекси зі спеціальним програмним забезпеченням, які дозволяють самостійно вводити та редагувати тексти, виводити їх на друк;
- DAISY-плеєр і його меню із голосовими підказками, завдяки якому можна прослуховувати не тільки численні формати аудіо та електронних книжок, а й текстові документи;
- настільні ігри з тактильним покриттям;
- система навігації, знаків і піктограм, що допомагають зорієнтуватися у самому приміщенні.

Спочатку було проведено дослідження для виявлення потреб маломобільних користувачів;

Визначено, як саме переформатувати роботу бібліотеки, щоб вона відповідала принципам універсального дизайну;

закуплено відповідне обладнання та програмне забезпечення;

працівники бібліотеки навчалися особливостям спілкування і надання послуг людям з інвалідністю, обмінювалися досвідом між бібліотеками.

Спираючись на власний досвід роботи, команда Полонської бібліотеки презентувала модель доступної бібліотеки, поширення якої в Україні дозволить спростити доступ до інформації для маломобільних користувачів.

Все це з'явилося в бібліотеці завдяки впровадженню проекту «Доступна бібліотека». Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам людей з інвалідністю в Україні» впроваджується Програмою розвитку ООН у співпраці з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) та Міжнародною організацією праці (МОП) за підтримки Партнерства ООН з питань реалізації прав людей з інвалідністю, в партнерстві з Міністерством соціальної політики України, Міністерством охорони здоров'я України та Національною Асамблеєю людей з інвалідністю України.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://ud.org.ua/news/novini-ta-podiji/326-dostupna-biblioteka-polonne>

В Житомирській обласній бібліотеці ім. О. Ольжича – сімнадцять нових книг для дітей шрифтом Брайля

Оксана Гебрич

Одинадцять книг шрифтом Брайля від Львівського обласного осередку Всеукраїнської громадської організації «Українська спілка інвалідів – УСІ» отримав відділ «Інклюзивний читальний зал» обласної наукової бібліотеки ім. О. Ольжича. Це 10 творів художньої дитячої літератури, написані шрифтом Брайля та проілюстровані кольоровими тактильними малюнками.

Малюнки зроблені гумовим напиленням. Тому така книга довше служить, ніж звичайний крапковий шрифт. Універсальний дизайн цих книг підходить для сімейного читання – тобто, текст надрукований і звичайним шрифтом, і шрифтом Брайля. Батьки, які мають нормальний зір, можуть перевіряти читання своїх діток з вадами зору.

Універсальний дизайн для спільного сімейного читання мають і шість книг, котрі бібліотека отримала від Благодійного Фонду родини Нечитайло. П'ять з них – із серії про пригоди Гаррі Поттера письменниці Джоан Роулінг. Завдяки великим за розміром літерам, які дублюють шрифт Брайля, такі книги сподобалися і дітям, які лише вчаться читати, розповідає Юлія.

В універсальному дизайні з'явилася в бібліотеці й Конституція України для дітей.

Відвідувачі бібліотеки вважають, що важливо, аби більше книжок сучасних авторів друкували цим шрифтом, зокрема, і в універсальному дизайні. Зараз і комп'ютери є з різними програмами для незрячих, але вони не замінять книгу.

Оскільки обласна бібліотека ім. О. Ольжича є універсальною бібліотекою, а не спеціалізованою для людей з порушенням зору, тому

спеціально книг зі шрифтом Брайля в бібліотеку не виділяють. Допомога благодійних організацій дуже важлива.

«Інклюзивний читальний зал» при бібліотеці – один із семи в Україні, який має спеціальне апаратне й програмне забезпечення для людей із порушеннями зору. Наприклад, програми екранного доступу – коли зображення збільшується в тридцять два рази, та брайлівський дисплей, що текст із монітору дублює шрифтом Брайля.

Загалом на кінець 2020 року у фондах обласної бібліотеки ім. О. Ольжича нараховувалося 135 екземплярів книг, надрукованих шрифтом Брайля. Приблизно вісімдесят відсотків з них – це книжки для дітей.

За матеріалами сайту Суспільне Житомир – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspihne.media/102181-v-zitomirskij-oblasnij-biblioteci-im-o-olzica-simnadcat-novih-knig-dla-ditej-sriftom-brajla/>

Дитячі бібліотеки Львова отримали 200 книжок шрифтом Брайля

17 дитячих бібліотек Львова, 2 обласні дитячі бібліотеки (розташовані у місті) та Львівська спецшкола-інтернат № 100 для дітей з вадами зору отримали нові книги, надруковані шрифтом Брайля. Про це повідомили у пресслужбі міської ради.

Особливістю цьогорічних книг є те, що вони виготовлені в універсальному дизайні – тобто мають плоский і рельєфно-крапковий шрифт (сторінка ліворуч – плоским шрифтом, сторінка праворуч – шрифтом Брайля), що дає змогу одночасно читати книгу як зрячим людям, так і незрячим. Кожна книга має кольорові рельєфні малюнки, доступні для огляду на дотик, та озвучені версії через QR-код (аудіоверсії). Авторами всіх книг є львівські письменники та журналісти. Над створенням аудіоверсій працювали відомі львівські письменники, поети, журналісти, музиканти, співаки.

Загалом це 200 книг для бібліотек міста: 10 літературних творів, тиражем по 20 примірників кожен. Це стало можливим завдяки проекту «Мистецька книга для львівських бібліотек», який створили у Громадській організації «Фонд реабілітації незрячих». А фінансово підтримали цю ініціативу в управлінні соціального захисту Львівської міської ради. Публікацію книг і рельєфних малюнків, озвучення, зшивання в універсальному дизайні здійснили фахівці Ресурсного центру НУ «Львівська політехніка».

Усі видання мають ISBN нумерацію і внесені до міжнародного реєстру.

За матеріалами Порталу оперативних новин Varta1 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://varta1.com.ua/dytyachi-biblioteky-lvova-otrymaly-200-knyzhok-shryftom-brajlya-foto/>

**За принципами універсального дизайну...
Чим унікальний новий корпус Національного університету
«Острозька академія»**

Новий корпус Національного університету «Острозька академія», який відкрили до 25-річчя відродження вишу, споруджений відповідно до концепції Універсального Дизайну.

Під час проєктування нового корпусу університету поставили пріоритетну мету – зробити його максимально зручним для кожної людини. Те, що в більш розвиненому світі вже давно стало нормою, в Україні лише починає реалізовуватися, незважаючи на те, що принципи Універсального Дизайну задекларовані новими Державними будівельними нормами. Також до них апелює Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».

До будь-якого приміщення нової споруди Острозької академії людина на візку може безперешкодно потрапити за допомогою пандусів. Також комфортне пересування для людей з інвалідністю забезпечує вантажно-пасажирський ліфт, у який можна заїхати. Все це здійснили українські фахівці-будівельники за проєктом архітектора з Рівного Мирослава Чабака. Для незрячих та осіб із порушенням зору встановлені спеціальні таблиці, на яких розміщена необхідна інформація шрифтом Брайля. А наклейки на перилах із цим шрифтом інформують людей про номер поверху, напрямок руху, початок і закінчення сходового маршруту. На підлозі, перед входними дверима в аудиторії, розміщені тактильні плитки і смуги жовтого кольору, які допомагають орієнтуватися в просторі. Ліфти оснащені аудіосупроводом та об'ємними кнопками зі шрифтом Брайля, розташованими на зручній висоті. На кожному поверсі наявні санвузли, спроектовані таким чином, щоб люди з інвалідністю могли самостійно ними скористатися.

Відповідно до принципів Універсального Дизайну, приміщення на всіх поверхах розташовані на одному рівні з відсутністю порогів. Для зручності пересування адміністративна і навчальна частини нового корпусу Острозької академії з'єднані між собою, а графічні позначки контрастних кольорів допомагають максимально швидко зорієнтуватися в просторі. Подбали і про відповідну ширину всіх дверей, яка сприяє безперешкодному пересуванню людей різних категорій незалежно від їхньої ваги, зросту чи інших характеристик. В аудиторіях між партами також забезпечили широкі проходи для комфортного руху студентів і викладачів.

За матеріалами сайту День – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/za-pryncypamy-universalnogo-dyzaynu>